

วารสาร

นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน

(Nittayasan Siangtham Chakmahayan)

International Standard
Serial Number

ISSN 2465-4205 (Print)
ISSN 2697-4045 (Online)

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 : วารสารเสียงธรรมจากมหายาน ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

วารสาร นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน
(Journal Of Nittayasan Siangtham Chakmahayan)

(สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์) ISSN 2465-4205 (Print) : ISSN 2697-4045 (Online)

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

กำหนดออกวารสารทุก 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

นิตยสารเสียงธรรมจากมหายานเป็นวารสารวิชาการมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแผ่ผลงานผลงานวิชาการของวัดคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนัมนิกายในประเทศไทยสู่สาธารณชน และส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า เพื่อเผยแผ่บทความวิจัย และบทความวิชาการ แก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ สหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้จะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอ หรือกำลังเสนอตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการใดมาก่อน

กองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาคัดเลือกบทความ ลงตีพิมพ์โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า สำหรับข้อเขียนที่ได้รับการพิจารณา กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม โดยรักษาหลักการ และแนวคิดของผู้เขียนแต่ละท่านไว้ ข้อเขียนและบทความที่ตีพิมพ์ ถือเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลของผู้เขียน กองบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่ขอรับผิดชอบบทความนั้น ไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ที่ปรึกษา

1. พระคณานิมนธรรมเมธาจารย์	รองเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายแห่งประเทศไทย
2. พระคณานิมนธรรมวิธานาจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายฝ่ายขวา
3. พระคณานิมนธรรมวุฒาจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายฝ่ายซ้าย
4. พระวิเทศโพธิคุณ, ดร.	เจ้าอาวาสวัดสมานราษฎร์ จังหวัดชลบุรี
5. พระมหาปราโมทย์ ปโมทโยม, ดร.	ผู้อำนวยการ สถานีวิทยุโทรทัศน์ธรรมาธิปไตย DDTV
6. พระครูปลัดณรงคฤทธิ์ อุปรกขิโต	พิธีกรรายการ “ตระเวนคน ตระเวนธรรม”

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

องพจนกรโกศล ดร. (พิสิษฐ์ เกียนบัว/ศรีวิชา) ประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์อัครนิกายแห่งประเทศไทย
เจ้าอาวาสวัดธรรมปัญญาารามบางม่วง
ประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14
ผู้จัดการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร

ดร.สุริยา แสงอินตา นักวิชาการศาสนา สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กองบรรณาธิการ

1. รศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รศ.ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รศ. ดร. สุรัชย์ จิวเจริญสกุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. พระเมธาวิเชียร, ผศ., ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. ผศ. ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ	ราชบัณฑิตยสถาน, ภาควิชาภาษาตะวันออกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. ผศ. ดร.วรากรณ์ พูลสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
8. ผศ. ดร. อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
9. พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. พระมหาสมบัติ ธนปัญญา, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. พระครูศัพทสุนทร, ดร. (กิจการ ไซติปัญญา)	ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

1. ดร.กุศล บอบุญ	ผู้อำนวยการ
ฝ่ายผลิตรายการ “บอกข่าวเล่าธรรม” DDTV
2. ดร.จักรพงษ์ ทิพสุนเนิน	ผู้อำนวยการ
สถานีวิทยุคลื่นมหายาน Fm 101.25 MHz

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

1. นางสาวธีร์รวิ เดชดวง
2. นายวัชระ เกษทองมา
3. นางสาวนวิรัตน์ เดชดวง

ออกแบบปก/ จัดรูปเล่ม ดร.สุริยา แสงอินตา

พิสูจน์อักษร นางสาวธีร์รวิ เดชดวง

สำนักงาน วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง อ.สามพราน จ.นครปฐม

บทบรรณาธิการ

วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน (Journal Of Nittayasan Siangtham Chakmahayan) ได้ตีพิมพ์เผยแพร่มานานหลายปีในรูปแบบของ “หนังสือเสียงธรรมจากมหายาน” ซึ่งยังไม่มีเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร ทั้งนี้ ทางบรรณาธิการได้ดำเนินการขอเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร และได้ตีพิมพ์ในชื่อว่า “นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน” โดยได้ตีพิมพ์ครั้งแรกภายใต้เลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (International Standard Serial Number-ISSN) ซึ่งกำกับโดยสำนักหอสมุดแห่งชาติ ตีพิมพ์ครั้งแรก ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแผ่ผลงานผลงานวิชาการของวัดในคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนันตนิคาย ในประเทศไทยสู่สาธารณชน และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ตลอดจนการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ฝ่ายมหายาน และงานวิชาการด้านต่าง ๆ สู่สาธารณชน

นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน เป็นวารสารที่มีความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหา และขั้นตอนกระบวนการจัดทำซึ่งได้รับความเมตตาและอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ ผู้ที่จะตีพิมพ์บทความที่เผยแพร่ในวารสารนี้ ได้ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายใน ภายในนอกมหาวิทยาลัย และนักวิชาการทั่วไป

สำหรับนิตยสารเสียงธรรมจากมหายานในฉบับนี้ และฉบับถัดไปจะมีผู้ทรงคุณวุฒิทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์หลายๆ ท่านมาเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำกับคณะกรรมการทั้งในการพิจารณาบทความที่จะลงตีพิมพ์ ทั้งด้านเนื้อหา และด้านรูปแบบเล่ม โดยจะมีชื่ออยู่ภายในเล่มวารสารในแต่ละฉบับ ทั้งนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญ ด้านอื่น ๆ อีกหลายแขนงที่จะส่งบทความทางวิชาการมาให้ลงตีพิมพ์เผยแผ่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งทางคณะกรรมการประจำวารสาร จะคัดเลือกบทความวิจัย และบทความวิชาการ ที่มีเนื้อหาสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้อ้างอิงในงานวิชาการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย	หน้า
มหาวิทยาลัยสงฆ์กับการบริหารการศึกษาโลก พระครูพิมลธรรมภาณ, รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู, ดร.อำนาจ บัวศิริ	1
บูรณาการผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการจัดการศึกษา พระสนธิชัย ปสนนจิตโต (มาตรไพจิตร), รศ.ดร.สิน งามประโคน	10
การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมสำหรับภาวะผู้นำทางวิชาการ นางดาราวรรณ ศรีกาญจนา	20
การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในยุค Thailand 4.0 นายวิรัตน์ ผดุงชีพ, รศ.ดร.สิน งามประโคน, พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน,ดร.	30
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไทยแลนด์ ๔.๐ นางสาวทัศนีย์ นิลผึ้ง, รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู , พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน,ดร.	40

มหาวิทยาลัยสงฆ์กับการบริหารการศึกษาโลก
Sagha University with World Education Administration.

พระครูพิมลธรรมภาณ¹

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู้²

ดร.อำนาจ บัวศิริ³

บทคัดย่อ

มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือเผยแผ่พุทธศาสนาทำให้ระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งได้เน้นการศึกษาและการปฏิบัติทางด้านพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่จึงมีความโดดเด่นในเรื่องของการศึกษาพุทธศาสนาซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนนิสิตต่างประเทศที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้ง ๒ แห่งที่เพิ่มมากขึ้นทุกปีสะท้อนให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทยเป็นจุดสนใจของการศึกษาทางด้านพุทธศาสนาและปรัชญาของโลก มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงระดับโลกนั้นจะมีความโดดเด่นของด้านการศึกษาในแต่ละสาขาวิชาไม่เหมือนกัน ดังนั้นมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทยจึงถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่ตอบสนองความต้องการของผู้ที่สนใจศึกษาพุทธศาสนาและปรัชญาอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : มหาวิทยาลัยสงฆ์, การบริหารการศึกษา, โลก

Abstract

Both Buddhist monasteries have the same purpose: the spread of Buddhism, the education system of the two Buddhist universities has focused on the study and practice of Buddhism, so it is unique in the field of Buddhist studies. It is evident from the number of foreign students attending the two universities that are increasing every year. Each Thailand, the focus of the study of religion and philosophy of the world. World-renowned universities are unique in their field of study. Therefore, the Buddhist University in Thailand is considered to be a university that meets the needs of those interested in Buddhism and philosophy.

Keywords : Sagha University, Education Administration, World.

¹นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

²อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

³อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

บทนำ

การศึกษานั้น ได้มีมาพร้อม ๆ กับมนุษย์ที่ได้อุบัติขึ้นมาในโลกโดยรู้จักการแก้ปัญหา รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดทั้งแก้ปัญหาขัดแย้งด้วยเหตุและผล รู้จักสำนึกและเข้าใจ ในคุณค่าของสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏให้เราได้เรียนรู้ในแง่ต่าง ๆ ตลอดทั้ง สิ่งแวดล้อมสมัยนั้น ๆ ด้วย ทั้งนี้ เพราะการศึกษาหรือการค้นคว้าทำให้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิด ขึ้นในโลกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และสามารถรู้ และคาดการณ์ล่วงหน้าในอนาคตได้ นอกจากนั้น การศึกษาไม่ว่าจะเป็นคติโลกหรือศีลธรรม ย่อมเป็นเหตุ ปัจจัยยกระดับฐานะของตนเองให้สูงขึ้น กว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันด้วยระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน นั้นมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่งเป็นสถานศึกษาที่สำคัญทางพุทธศาสนา ได้แก่

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๑ ประวัติความเป็นมา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย เป็น สถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ ซึ่งสมเด็จพระบวรราชเจ้า สมเด็จพระพรหมมหาราชาธิราช บรมดิลก พระปฐมสมโพธิ ราชวรมหาเจ้าแห่งนครจำปาศักดิ์ ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ มีชื่อเดิมว่า "มหาธาตุวิทยาลัย" และมีพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามใหม่ว่า "มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ โดยมีพระราชประสงค์จะให้เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติยศของพระองค์สืบไป ดังปรากฏในประกาศ พระราชปรารภในการก่อพระฤกษ์สังฆิกเสนาสนราชวิทยาลัย

เพื่อสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านการพัฒนาบุคลากร ของประเทศให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีความสามารถในการรักษา และเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น พระพิมลธรรม (ช้อย ฐานทัตตมหาเถร) อธิบดีสงฆ์วัด มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ในสมัยนั้นจึงจัดประชุมพระเถรานุเถระฝ่ายมหานิกาย จำนวน ๕๗ รูป เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๐ และประกาศให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการจัดการศึกษาพระไตรปิฎกและ วิชาชั้นสูงในระดับมหาวิทยาลัย เปิดสอนระดับปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์เป็นคณะแรกเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ และมีพัฒนาการตามลำดับ

การจัดการเรียนการสอนช่วง ๒ ทศวรรษแรก ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และรัฐเท่าที่ควร ทำให้ประสบปัญหาด้านสถานะของมหาวิทยาลัย และงบประมาณเป็นอย่างมาก แต่ก็สามารถจัดการศึกษา มาได้อย่างต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาที่ สำคัญแห่งหนึ่งของโลก และเป็นมหาวิทยาลัยศูนย์กลางการศึกษาด้านพุทธศาสตร์ ที่สำคัญของคณะสงฆ์ไทย มีการตั้งวิทยาเขต, วิทยาลัยสงฆ์, ศูนย์วิทยบริการและห้องเรียน กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ปัจจุบัน เปิดการเรียนการสอนใน ๔ คณะ ครอบคลุมทั้งระดับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิตจนถึงปริญญาพุทธศาสตร

ดุขภูมิบัณฑิต หลักสูตรนานาชาติและภาษาอังกฤษ รวมทั้งสิ้น ๓๓ สาขาวิชา นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้งสถาบันวิจัยขึ้นภายในมหาวิทยาลัยเพื่อดำเนินการวิจัยในด้านพุทธศาสตร์ประยุกต์ด้วย

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ย้ายมาทำการที่ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ มหาวิทยาลัยได้ย้ายที่ทำการจากวัดมหาธาตุและวัดศรีสุทธาราม กรุงเทพมหานคร มายังที่ทำการแห่งใหม่ ณ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีโฉนดที่ดินจำนวน ๘๔ ไร่ ๑ งาน ๓๗ ตารางวา ประกอบด้วยอาคาร ๑) พระอุโบสถกลางน้ำ ๒) หอพระไตรปิฎก ๓) หอประชุม มวก.๔๘ พรรษา ๔) อาคารสำนักงานอธิการบดี ๕) อาคารเรียนรวม ๖) อาคารหอฉัน ๗) อาคาร ๙๒ ปี ปัญญานันทะ

เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Internet, ๒๕๕๗)

๑. ปรัชญา จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม

๒. ปณิธาน ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์

๓. วิสัยทัศน์ ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ ที่สร้างคนดีและเก่ง อย่างมีประสิทธิภาพ จัดการศึกษาและวิจัยได้อย่างมีคุณภาพ บริการวิชาการได้อย่างมีคุณภาพ บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลิตคนดีและเก่ง อย่างมีประสิทธิภาพ : ผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำจิตใจและปัญญา มีโลกทัศน์กว้างไกล มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคม

จัดการศึกษาและวิจัยอย่างมีคุณภาพ : จัดการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยบูรณาการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ผ่านกระบวนการศึกษาค้นคว้า วิจัย และการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนา มนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล และสันติสุข

บริการวิชาการอย่างมีคุณภาพ : มุ่งมั่นในการให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่คณะสงฆ์และสังคม รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ และความร่วมมืออันดีระหว่างพุทธศาสนิกชนในระดับชาติ และนานาชาติ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม อันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา

บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ : มุ่งพัฒนาการบริหารจัดการตามหลักนิติธรรม จริยธรรม ความสำนึกรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใสตรวจสอบได้ และความคุ้มค่า รวมทั้งสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

๔. พันธกิจ

ผลิตบัณฑิต : ผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ๙ ประการ คือ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์ กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง ให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

วิจัยและพัฒนา : การวิจัยและค้นคว้า เพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาองค์ความรู้ในพระไตรปิฎก โดยวิธีสหวิทยาการแล้วนำองค์ความรู้ที่ค้นพบมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา ศีลธรรม และจริยธรรมของสังคม รวมทั้งพัฒนา คุณภาพงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม : ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม ตามปณิธานการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ด้วยการปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องเอื้อต่อการส่งเสริม สนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน จัดประชุม สัมมนา และฝึกอบรม เพื่อพัฒนาพระสงฆ์และบุคลากรทางศาสนา ให้มีศักยภาพในการธำรงรักษา เผยแพร่หลักคำสอน และเป็นแกนหลักในการพัฒนาจิตใจในวงกว้าง

ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม : เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้เอื้อต่อการศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นรากฐานของการพัฒนามีคุณภาพ

๒. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒.๑ ประวัติความเป็นมา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ปฏิบัติภารกิจด้านการผลิตบัณฑิตงานวิจัย งานบริการ วิชาการแก่ชุมชน และงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๓๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมีพระราชประสงค์เพื่อเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ทรงอุทิศพระราชทรัพย์บำรุงประจำปีและก่อสร้างสถานศึกษาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้น ครั้นเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๓๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัย พระองค์ทรงรับมหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์บำรุงประจำปีอาศัยพระราชประสงค์ดังกล่าว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงตั้งวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณร ๒) เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ ๓) เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปิดดำเนินการแล้ว ปรากฏว่าได้รับผลเป็นที่น่าพอใจตลอดมา ดังนั้น ในวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ในฐานะทรงเป็นนายกกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัย พร้อมด้วยพระเถระนุเถระ จึงได้ทรงประกาศตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงในรูปมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้นโดยอาศัยนามว่า สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

- ๑) เพื่อให้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรม

- ๒) เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ
- ๓) เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
- ๔) เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชน
- ๕) เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้ และความสามารถในการค้นคว้า โต้ตอบหรืออภิปรายธรรมได้อย่างกว้างขวางแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- ๖) เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้เป็นกำลังสำคัญในการจรจรของพระพุทธศาสนาและเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสมแก่กาลสมัย

๗) เพื่อความเจริญก้าวหน้า และคงอยู่ตลอดกาลนานของพระพุทธศาสนา

ทั้งนี้ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า กรรมการสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันการศึกษาแห่งนี้ได้เริ่มเปิดให้การอบรมศึกษาแก่ภิกษุสามเณร ตั้งแต่วันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๙ จนถึงปัจจุบัน⁴

เหตุผลที่ทำให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงพระดำริจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัย ฯ นั้น ปรากฏในรายงานประจำปีของมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าพระเถรานุเถระทั้งหลาย มีความประสงค์ในการจัดตั้งวิทยาลัย เป็นที่ฝึกสอนพระปริยัติธรรมและอักษรสมัยของภิกษุสามเณรแลศิษย์วัดนั้น ด้วยเห็นว่าธรรมเนียมในประเทศนี้ วัดทั้งหลายเป็นโรงเรียนที่ศึกษาวิชาความรู้ของราษฎรพลเมือง ตั้งตั้งแต่เรียนอักขระฝึกกิริยามารยาทตลอดจนถึงเรียนพระปริยัติธรรม บรรดาราษฎรมิบุตรหลานก็นำเข้ามาฝากเป็นศิษย์วัด ให้เรียนวิชาความรู้ จนถึงเติบโตใหญ่อุปสมบทเป็นภิกษุ บางพวกก็ได้อยู่ไปจนเป็นคณาจารย์ปกครองกันต่อ ๆ ไป บางพวกอยู่สมควรแก่ศรัทธาแล้ว ก็ลาสิกขาบทออกไปประกอบการหาเลี้ยงชีพของตนในทางฆราวาส มีธรรมเนียมเป็นพื้นเมืองมาดังนี้

วิธีการปกครองของวัดนั้น ไม่ได้จัดเป็นชั้นตามสถานที่ ว่าสถานที่นั้นสอนชั้นสูง สถานที่นั้นสอนชั้นต่ำ ดูที่วัดที่เหมือนในวัดหนึ่งจะมีทั้งชั้นสูงชั้นต่ำ คือราษฎรนำบุตรหลานเข้ามาฝากภิกษุสามเณร ให้เรียนอักขระและฝึกกิริยามารยาทเป็นต้น การฝึกสอนชั้นนี้จัดว่าเป็นชั้นต่ำ การฝึกสอนภิกษุสามเณรให้เล่าเรียนมคธภาษาก็ดี ให้เล่าเรียนพระปริยัติธรรม ก็ดี การศึกษาชั้นนี้จัดว่าเป็นชั้นสูง แต่การหาดำเนินไปโดยเรียบร้อยดังวิธีที่จัดไม่เพราะข้อขัดขวาง

เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ปณิธาน (Aspiration) มุ่งเน้นให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา พัฒนาระบบการดำรงชีวิตในสังคมด้วยศีลธรรม ซื่อและแก้ปัญหาสังคมด้วยหลักพุทธธรรมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

๒. ปรัชญามหาวิทยาลัย (Philosophy) “ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา ”

๓. วิสัยทัศน์ (Vision Statements)

⁴ พระสุวรรณ ฐาอินทริยสวโร (ลิม). “ศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทย กับคณะสงฆ์ในประเทศกัมพูชา”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒, หน้า ๙๕-๙๖.

๓.๑) เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ

๓.๒) เป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมวลชนที่ผลิตบัณฑิตตามแนวพระพุทธศาสนาและบุคลากรด้านต่าง ๆ ที่มีความรู้ความสามารถ มีศีลธรรมในการดำรงชีวิตแบบพุทธ

๓.๓) เป็นศูนย์กลางแห่งภูมิปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาของโลกที่สามารถชี้นำและยุติความขัดแย้งในสังคมโดยใช้หลักพุทธธรรม

๓.๔) เป็นสถาบันที่เน้นทำวิจัยพัฒนาตามกรอบแห่งศีลธรรม ส่งเสริมงานวิจัยเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนาและนำผลการวิจัยไปพัฒนาสังคมและคณะสงฆ์ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

๔. พันธกิจ (Mission Statements)

๔.๑) ผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย และกระจายโอกาสให้พระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ และผู้สนใจมีโอกาสศึกษามากขึ้น

๔.๒) ให้บริการวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาแก่สังคม ชุมชน และท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งเน้นการเผยแผ่พุทธธรรม การแก้ปัญหาสังคม การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดสันติสุข การชี้นำสังคมในทางสร้างสรรค์ และการยุติข้อขัดแย้งด้วยหลักวิชาการพระพุทธศาสนา

๔.๓) วิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแผ่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย

๔.๔) รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งค้นคว้า ทำนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่น รวมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อให้ภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม

๓. มหาวิทยาลัยที่มีระบบการศึกษาที่เด่น

๑) มหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในโลก TIMES HIGHER EDUCATION 2017-2018

Times Higher Education มหาวิทยาลัยจากสหราชอาณาจักรได้เป็นหนึ่งในสองเป็นครั้งแรกในการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกครั้งล่าสุดโดยมีเกณฑ์การพิจารณา ได้แก่

๑.การสอน (สภาพแวดล้อมการเรียนรู้) Teaching (the learning environment)

๒.การวิจัย (ปริมาณรายได้และชื่อเสียง) Research (volume, income and reputation)

๓.การอ้างอิง (อิทธิพลการวิจัย) Citations (research influence)

^๕มหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในโลก TIMES HIGHER EDUCATION 2017-2018, <https://www.hotcourses.in.th/study-abroad-info/latest-news/times-higher-education-world-uni-rankings-2017-2018/>[ออนไลน์วันที่ 7 ธันวาคม 2560]

๔.แนวโน้มระหว่างประเทศ (พนักงานนักศึกษาและการวิจัย) International outlook (staff, students and research)

๕.รายได้จากอุตสาหกรรม (การถ่ายโอนความรู้) Industry income (knowledge transfer)

อันดับของปี 2017-2018 ที่ได้มีการเผยแพร่ออกมาเมื่อวันที่ 5 ก.ย. 2017 University of Oxford และ University of Cambridge ครองอันดับ หนึ่งและ อันดับสอง ตามลำดับ Oxford ได้ครองอันดับ ที่หนึ่งติดต่อกันเป็นปีที่สองแล้ว ในขณะที่ Cambridge เอาชนะ California Institute of Technology (Caltech) และ Stanford University ขึ้นจากอันดับที่สี่ขึ้นไปอยู่อันดับที่สอง

ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยจากสหราชอาณาจักรจะครองอันดับสูงสุดสองอันดับได้ แต่มหาวิทยาลัย จากสหราชอาณาจักรก็มีอยู่เพียง 12 แห่ง เทียบกับ 41 แห่งจากสหรัฐอเมริกาที่อยู่ใน 100 อันดับแรก

ในระดับโลกแล้ว มหาวิทยาลัยจากสหรัฐอเมริกายังคงมีสัดส่วนที่มากเป็นส่วนใหญ่ในการจัด อันดับ แต่มหาวิทยาลัยจีนก็ได้อันดับขึ้นมามากอย่างรวดเร็วทุกปี

THEWRR2018	THEWRR2017	Institution	Country
1	1	University of Oxford	United Kingdom
2	4	University of Cambridge	United Kingdom
=3	2	California Institute of Technology	United States
=3	3	Stanford University	United States
5	5	Massachusetts Institute of Technology	United States
6	6	Harvard University	United States
7	7	Princeton University	United States
8	8	Imperial College London	United Kingdom
9	=10	University of Chicago	United States
=10	9	ETH Zurich – Swiss Federal Institute of Technology Zurich	Switzerland

๒) มหาวิทยาลัย 10 อันดับ ที่ดีที่สุดในเอเชีย ประจำปี 2018

10 อันดับมหาวิทยาลัยในเอเชีย ประจำปี 2018⁶ ดังนี้

เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2560 สถาบันการจัดอันดับ QS หรือ Quacquarelli Symonds จากประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นสถาบันการจัดอันดับมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ได้ทำการเผยแพร่ผลการจัดอันดับมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในเอเชีย ประจำปี 2018

อันดับ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีหนานหยาง จากสิงคโปร์

อันดับ 2 มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ จากสิงคโปร์⁷

อันดับ 3 มหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีฮ่องกง จากฮ่องกง

อันดับ 4 สถาบันชั้นสูงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกาหลี จากเกาหลี

อันดับ 5 มหาวิทยาลัยฮ่องกง จากฮ่องกง

อันดับ 6 มหาวิทยาลัยชิงหว่า จากจีน

อันดับ 7 มหาวิทยาลัยฟู้ตัน จากจีน

อันดับ 8 มหาวิทยาลัยแห่งชาติไต้หวัน จากไต้หวัน

อันดับ 9 มหาวิทยาลัยปักกิ่ง จากจีน

อันดับ 10 มหาวิทยาลัยจีนแห่งฮ่องกง จากฮ่องกง

จากในเบื้องต้นสามารถสรุปได้ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ ซึ่งสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทราชูปถัมภ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ โดยเน้นการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก และเป็นมหาวิทยาลัยศูนย์กลางการศึกษาด้านพุทธศาสตร์ ที่สำคัญของคณะสงฆ์ไทย มีการตั้งวิทยาเขต, วิทยาลัยสงฆ์, ศูนย์วิทยบริการและห้องเรียน กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ปัจจุบัน เปิดการเรียนการสอนใน ๔ คณะ ครอบคลุมทั้งระดับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิตจนถึงปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต หลักสูตรนานาชาติและภาษาอังกฤษ รวมทั้งสิ้น ๓๓ สาขาวิชา นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้งสถาบันวิจัยขึ้นภายในมหาวิทยาลัยเพื่อดำเนินการวิจัยในด้านพุทธศาสตร์ประยุกต์ด้วย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ปฏิบัติภารกิจด้านการผลิตบัณฑิตงานวิจัย งานบริการวิชาการแก่ชุมชน และงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๓๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมีพระราชประสงค์เพื่อเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ทรงอุทิศพระราช

⁶ 10 อันดับ มหาวิทยาลัย ที่ดีที่สุดในเอเชีย ประจำปี 2018, <http://campus.sanook.com/1387081/> [ออนไลน์วันที่ 7 เมษายน 2560]

⁷อันดับที่ ๒๔ ของโลก, TIMES HIGHER EDUCATION 2017-2018, <https://www.hotcourses.in.th/study-abroad-info/latest-news/times-higher-education-world-uni-rankings-2017-2018/> [ออนไลน์วันที่ 7 ธันวาคม 2560]

ทรัพย์บำรุงประจำปีและก่อสร้างสถานศึกษาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้น ครั้นเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๓๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาเปิดมามกุฏราชวิทยาลัย พระองค์ทรงรับมามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์บำรุงประจำปีอาศัยพระราชประสงค์ดังกล่าว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงตั้งวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินกิจการของมามกุฏราชวิทยาลัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณร ๒) เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ ๓) เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา

โดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้ระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งได้เน้นการศึกษาและการปฏิบัติทางด้านพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่จึงมีความโดดเด่นในเรื่องของการศึกษาพุทธศาสนาซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนนิสิตต่างประเทศที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้ง ๒ แห่งที่เพิ่มมากขึ้นทุกปีสะท้อนให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทยเป็นจุดสนใจของการศึกษาทางด้านพุทธศาสนาและปรัชญาของโลก มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงระดับโลกนั้นจะมีความโดดเด่นของด้านการศึกษาในแต่ละสาขาวิชาไม่เหมือนกัน ดังนั้นมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทยจึงถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่ตอบสนองความต้องการของผู้ที่สนใจศึกษาพุทธศาสนาและปรัชญาอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

(๑) หนังสือ:

พระสุวรรณ ฐาอินทริยสวโร (ลีม). “ศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทย กับ คณะสงฆ์ในประเทศกัมพูชา”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒, หน้า ๙๕-๙๖.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

<https://www.hotcourses.in.th/study-abroad-info/latest-news/times-higher-education-world-uni-rankings-2017-2018/>[ออนไลน์วันที่ 7 ธันวาคม 2560]

<http://campus.sanook.com/1387081/> [ออนไลน์วันที่ 7 เมษายน 2560]

<https://www.hotcourses.in.th/study-abroad-info/latest-news/times-higher-education-world-uni-rankings-2017-2018/> [ออนไลน์วันที่ 7 ธันวาคม 2560]

บูรณาการผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการจัดการศึกษา Strategic Leadership Integration with Educational Management

พระสนธิชัย ปสนนจิตโต (มาตรไพจิตร)⁸

รศ.ดร.สิน งามประโคน⁹

บทคัดย่อ

บูรณาการผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการจัดการศึกษา ผู้บริหารหรือผู้นำสถานศึกษาต้องทำงานเป็นระบบแบบองค์รวมที่ต้องทำให้หน่วยงานย่อยๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์อาศัย ซึ่งกันและกันเข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่การบริหารจัดการ การจัดสรรทรัพยากร ความรู้ ความสามารถ เทคโนโลยีต่างๆ มีมุมมองที่กว้างไกลมองอย่างต่อเนื่อง และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง สามารถที่จะวิเคราะห์สถานการณ์ ในการกำหนดแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นต้องไม่ทิ้งการเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม การเป็นผู้นำที่เป็นผู้บริหาร ถ้ามีคุณธรรม จริยธรรม มีศีลธรรมประจำใจอยู่เสมอแล้ว จะทำให้เป็นผู้มีความสุขทั้งส่วนตน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน การทำงานก็จะบรรลุตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่วางไว้

คำสำคัญ : บูรณาการ, ผู้นำเชิงกลยุทธ์, การจัดการศึกษา.

Abstract

integration of Strategic Leadership with Educational Management Managers or school leaders must work as a holistic system that requires subordinate units. Relatives Each and every one comes together to perform the same harmony. From management Allocation of resources, knowledge, capabilities, technologies. Have a broad perspective, look constantly. And ready to change Able to analyze the situation In formulating strategic and operational plans to achieve goals and policies appropriately. In addition, it must not leave a good person, morality, ethics, leadership, management, if the moral and moral are always in place. To be happy as a whole. And people involved in the work. The work will achieve the goal. And the purpose is placed.

⁸ นิสิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

⁹ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

Keywords : integration, Strategic leader, Education Management.

บทนำ

ผู้นำทางการศึกษาในปัจจุบัน นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่จะต้องบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ เพราะบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำหัวหน้าของหน่วยงานนั้นมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานทั้งหมดของหน่วยงาน ผู้บริหารหรือผู้นำจะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้นั้น ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารหรือผู้นำนั้นๆ กิจกรรมหรือความเปลี่ยนแปลงในองค์กรเกิดจากการที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่มีอยู่จูงใจให้สมาชิกภายในกลุ่มคล้อยตามเพื่อปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน พลังของกลุ่มจะประสบความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำที่จะทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความศรัทธา ยอมรับและพร้อมที่จะร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จได้ ผู้คนส่วนใหญ่เข้าใจตรงกันในความหมายของภาวะผู้นำคือ เป็นกระบวนการอิทธิพลที่ช่วยให้กลุ่มสามารถบรรลุเป้าหมาย ผู้นำอาจเป็นผู้บริหารหรือไม่ใช่ผู้บริหารก็ได้ ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการต่างๆ ความรู้ความสามารถและทักษะของผู้บริหารต่อการสร้างภาวะผู้นำที่ดีนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหารทุกคน ถ้าจะกล่าวถึงผู้นำกับการศึกษาก็คงต้องพูดถึงผู้นำทางการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

ภาวะผู้นำทางการศึกษาจะต้องใช้ ว่า ผู้นำทางการศึกษาจะต้องใช้ความรู้ความสามารถนำไปสู่ผลงานทางวิชาการ ในการพัฒนางานหรือผลงานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยเทคโนโลยี และมีความรู้ที่กว้าง บทบาทผู้นำทางการศึกษา ๑) จะต้องเป็นผู้ให้คำปรึกษาหารือในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นธรรม เป็นผู้นำทางปัญญา รอบรู้ด้านใดด้านหนึ่งชัดเจน อาศัยความรู้ประสบการณ์ที่ดีในอาชีพ ๒) ต้องเป็นผู้จูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ผู้นำจึงต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ผู้นำต้องเป็นผู้ยอมรับจากผู้อื่น ๓) ต้องเป็นนักพัฒนาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ไม่เห็นแก่ตัวและพวกพ้องตนเอง เป็นนักพัฒนามีความคิดเชิงบวกมองโลกในแง่ดี ๔) บทบาทในเชิงบริหาร วิชาการ แก้ปัญหาได้ ๕) บทบาทในการเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ เฉลียวฉลาด อารมณ์มั่นคง มีความฉลาด มีอารมณ์ดี และมีคุณธรรมจริยธรรมสูง¹⁰ จากที่กล่าวมานี้ทำให้ทราบว่าผู้นำทางการศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีศาสตร์ และศิลป์ ในการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุตามเป้าหมาย ความเป็นผู้นำเป็นหน้าที่หนึ่งในหลายๆ หน้าที่ของผู้บริหาร ในที่นี้จะได้กล่าวถึงผู้เชิงกลยุทธ์กับการจัดการศึกษาต่อไป

๑. ผู้นำเชิงกลยุทธ์

¹⁰ ยาเป็น เรื่องจรูญศรี, ภาวะผู้นำทางการศึกษา <http://www.kroobannok.com/bloy/20426> : สืบค้นข้อมูล ๐๒/๐๔/๒๕๕๙

ผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีนักทฤษฎีและนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความไว้หลากหลายดังนี้

แก้วตา ไทรงาม และคณะ ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำเชิงกลยุทธ์ คือผู้นำที่รับผิดชอบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายนอกกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ดังกล่าวไปปฏิบัติ หรือผู้นำที่ใช้แผนกลยุทธ์เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการองค์การไปสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ¹¹

สมยศ นาวิการ กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง ความสามารถในการคาดคะเน สร้างวิสัยทัศน์ รักษาความคล่องตัว และให้อำนาจแก่บุคคลอื่น เพื่อที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์เมื่อจำเป็น¹²

รังสรรค์ ประเสริฐศรี ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการในการกำหนดทิศทางและการกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้แก่องค์กรในการริเริ่มสร้างสรรค์ สิ่งต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้องค์การอยู่รอดต่อไปได้¹³

เนตรพัฒนา ยาวีราช กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ว่า หมายถึง รูปแบบของผู้นำเชิงกลยุทธ์ เริ่มต้นจากการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ หมายถึงผู้นำที่มองการณ์ไกลในอนาคตถึงสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในระยะยาวข้างหน้า เช่น ๕-๑๐ ปี และวางแผนกลยุทธ์เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่ตั้งใจไว้ ผู้นำกลยุทธ์มีความสนใจต่อสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการกำหนดกลยุทธ์¹⁴

ยังมีนักวิชาการกล่าวไว้อีกว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ คือความสามารถในการทำนายอนาคต ด้วยมีสายตาทะลุไกล รักษาความยืดหยุ่น และใจกว้างพอที่จะให้อำนาจหรือรับฟังบุคคลอื่นในการสร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์เท่าที่จำเป็น ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์โดยธรรมชาติต้องทำลายหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการผ่านบุคคลอื่นในการบริหารจัดการทั้งองค์กร มากกว่าที่จะผ่านหน่วยงานย่อยตาม Organization Chart และกำหนดขอบเขตเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (Dynamic) ต้องเรียนรู้วิธีการเข้าไปมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน โดยคำพูดหรือโดยทำเป็นตัวอย่าง (Role Model) และส่งผ่านความสามารถในการมองอนาคตที่กว้างไกลไปยังองค์กรโดยรวมได้ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง การมีอิทธิพลในพฤติกรรมความคิดและความรู้สึกของบุคคลที่พวกเขาทำงานด้วย สรุปก็คือ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ ต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล (Human Capital) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของความชำนาญ (Skill) มีความรู้ในองค์กร (Knowledge Management) สร้างสรรค์นวัตกรรมเชิงพาณิชย์ (Innovation) สร้างผลตอบแทนที่สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย (Above-average Return) ให้กับ Stakeholders จุดยุ่งยากของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ คือ ความสามารถในการบริหารการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและรักษาผลการดำเนินงานที่สูงตลอดเวลา สนับสนุนคำจูน

¹¹ แก้วตา ไทรงาม และคณะ, ผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

¹² สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๘), หน้า ๘๙๕.

¹³ รังสรรค์ ประเสริฐศรี, ภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร : ธนรัชการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๖.

¹⁴ เนตรพัฒนา ยาวีราช, ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔.

วัฒนธรรมที่ดี (Corporate Culture) ใช้ประโยชน์จากความสามารถหลัก (Core Competency) ใช้ระบบการควบคุมองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนต้องวัดได้ และจัดให้มีการปฏิบัติทางคุณธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้จากการเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่เด็ดเดี่ยวและความซื่อสัตย์ รวมทั้งสัญญาใจ (Commitment) ที่มีต่อบริษัท เพราะการตัดสินใจในการทำสิ่งต่างๆ ก็เพื่อที่จะเพิ่มมูลค่าขององค์กรในระยะยาวทั้งสิ้น

ผู้นำเชิงกลยุทธ์จำเป็นจะต้องมีวิสัยทัศน์สำหรับองค์กร เพื่อกำหนดทิศทางและจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน วิสัยทัศน์คือสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้นำทางการศึกษา ภารกิจมักจะถูกกำหนดโดยโรงเรียน แต่ก็มักจะจำไม่ค่อยได้และไม่ได้กำหนดว่าเป็นขององค์กรไหน การวางแผนกลยุทธ์จะต้องวางบนพื้นฐานของระบบที่มีเหตุผล การวางแผนที่เธรตรงจนเกินไปก็จะก่อให้เกิดปัญหาเช่นเดียวกัน และสิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ควรจะดูวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ ประกอบด้วย โดยสรุปแล้ว ความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์เริ่มจากการมีคุณสมบัติที่สำคัญคือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จตามขั้นตอน โดยผู้นำเชิงกลยุทธ์จะต้องเป็นผู้นำที่มองการณ์ไกลในอนาคตถึงสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในองค์กรในระยะยาวข้างหน้า และมีการบริหารเชิงกลยุทธ์หรือการวางแผนกลยุทธ์เพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งใจไว้ รวมถึงมีความสนใจต่อสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการกำหนดกลยุทธ์ด้วย

๒. การบริหารเชิงกลยุทธ์

การบริหารเชิงกลยุทธ์ไม่ว่าจะเป็นภาคธุรกิจหรือการศึกษาจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันต่างกันตรงผลลัพธ์ที่ได้รับแตกต่างกัน ภาคธุรกิจคาดหวังถึงผลกำไร เป็นตัวเงินความมั่นคงของกิจการ การศึกษาเป็นการสร้างคนให้เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ระหว่างสร้างสิ่งของกับคนย่อมมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปถึงผลลัพธ์ที่ออกมา แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาค้นคว้าทำให้เห็นว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์ หรือกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นที่คล้ายกัน การบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นการวางแผนการดำเนินงานขององค์กรและการควบคุมการบริหารงานที่จะช่วยให้ผู้บริหารทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นเรื่องของการตัดสินใจในการบริหารและการดำเนินการเพื่อกำหนดผลการประเมินระยะยาว (Long-run) ของธุรกิจซึ่งมีกระบวนการดังนี้

๑. การกำหนดทิศทางขององค์กร (Set Organization Direction)
๒. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
๓. การกำหนดกลยุทธ์
๔. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ
๕. การประเมินและควบคุมกลยุทธ์¹⁵

¹⁵กัลยาณี สูงสมบัติ : เทคนิคการจัดการสมัยใหม่ <http://uhost.rmutp.ac.th/kanlayanee.so /L2/2-1.htm>, : สืบค้นข้อมูล ๒๒/๐๖/๒๕๕๙

รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ธาดาดำรงเวช ได้กล่าวถึง การบริหารเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย กระบวนการดังต่อไปนี้

๑. กำหนดทิศทางกลยุทธ์
๒. การวิเคราะห์กลยุทธ์
๓. การจัดทำกลยุทธ์
๔. การควบคุมกลยุทธ์และปฏิบัติตามกลยุทธ์

องค์ประกอบพื้นฐานของการบริหารเชิงกลยุทธ์

๑. การกำหนดทิศทางขององค์กร

กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การกำหนดทิศทางจะทำให้องค์กรสามารถแปลวิสัยทัศน์ ภารกิจ มาเป็นวัตถุประสงค์การดำเนินงานที่ชัดเจนมากขึ้น

๒. การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์

เป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยและสถานะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กร จะบอกให้ทราบว่าปัจจัยภายนอกมีลักษณะอย่างไร ก่อให้เกิดโอกาส (Opportunities) และข้อจำกัด (Threads) อย่างไรต่อองค์กร ให้องค์กรทราบถึงทรัพยากรและความสามารถภายในองค์กร จุดอ่อน (Weaknesses) จุดแข็ง (Strengths) และความได้เปรียบทางการแข่งขัน

๓. การจัดทำกลยุทธ์

เป็นการนำข้อมูลและความรู้ต่างๆ ที่ได้รับการกำหนดทิศทางขององค์กร และการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและภายในมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ระดับต่างๆ

๔. การควบคุมกลยุทธ์

เป็นการนำกลยุทธ์ที่วางแผนไว้มาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

๕. กระบวนการในการจัดการเชิงกลยุทธ์ระดับสถานศึกษา

กระบวนการในการจัดการเชิงกลยุทธ์ระดับสถานศึกษา จะมีองค์ประกอบหลักในระดับสถานศึกษาที่สำคัญ ๓ ประการ ที่ผู้นำเชิงกลยุทธ์จะต้องนำไปปฏิบัติ คือ

๑) การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) หรือการจัดวางกลยุทธ์ (Strategy Formulation) ในที่นี้เป็นการดำเนินการระดับสถานศึกษา มีกระบวนการดำเนินงาน ๓ ขั้นตอนดังนี้

(๑) การศึกษาสภาพภาพของสถานศึกษา เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสถานศึกษาทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งแยกปัจจัยที่วิเคราะห์ออกเป็น การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน หรือเรียกอีกอย่างว่า สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าวทำให้ทราบถึงบริบทของสถานศึกษาดังคำถามที่ว่า ปัจจุบันสถานศึกษาเราอยู่ ณ จุดใด (Where are we now?)

(๒) การกำหนดทิศทางของสถานศึกษา เป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาของสถานศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์หลัก ซึ่งการกำหนดทิศทางของสถานศึกษา

เปรียบเสมือนการตอบคำถามที่สำคัญที่สุด และเป็นคำถามที่ถูกถามมากที่สุด คือ สถานศึกษาของเราต้องการไปสู่จุดไหน (Where do we want to go?)

(๓) การกำหนดกลยุทธ์ เป็นการนำข้อมูลและปัจจัยที่ได้จากการวิเคราะห์สถานภาพและการกำหนดทิศทางของสถานศึกษา จัดทำเป็นกลยุทธ์ในระดับต่างๆ รวมทั้งประเมินและคัดเลือกว่า กลยุทธ์ใดที่มีความเหมาะสมกับสถานศึกษามากที่สุด กำหนดเป็นประเด็นกลยุทธ์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด เป้าหมายกลยุทธ์ ซึ่งเปรียบเสมือนการตอบคำถามที่ว่า เราจะไปสู่จุดหมายที่ต้องการได้อย่างไร (How do we get there?)

๒) การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ เมื่อสถานศึกษาได้วิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ กำหนดทิศทางการพัฒนา และจัดทำกลยุทธ์แล้ว ต้องนำกลยุทธ์ที่ได้วางแผนไว้มาดำเนินการประยุกต์ เพื่อปฏิบัติให้เกิดผลผลิต และผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้นการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติเปรียบเสมือนการตอบคำถามที่ว่าเราต้องทำหรือเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เพื่อไปถึงจุดนั้น (What do we have to do or change?)

๓) การควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์ (Strategic Control and Evaluation) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ การติดตาม ความล้มเหลวของโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยเฉพาะการติดตามประเมินผลให้เป็นไปตามตัวชี้วัดความสำเร็จที่ได้กำหนดไว้ จะตอบคำถามที่ว่า เราจะวัดความก้าวหน้าและรู้ว่าเราได้ไปถึงที่หมายได้อย่างไร (How do we measure our progress and know we've gotten there?)

สรุปได้ว่า การวางแผนกลยุทธ์ เป็นกระบวนการจัดการเกี่ยวกับสภาพหรือทัศนะ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่ให้ความสำคัญกับการมองไปสู่นาคตภายใต้การพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการใช้ความสามารถของสถานศึกษาเพื่อระดมทรัพยากรมาใช้ และการพิจารณาถึงทางเลือกต่างๆ อย่างรอบคอบและชัดเจนว่าจะสามารถนำสถานศึกษาไปสู่ภารกิจและเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนั้นการวางแผนกลยุทธ์ยังเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ทุกปัจจัยที่คาดว่าจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และจะมีผลกระทบต่อสถานศึกษา ทั้งในแง่โอกาสและอุปสรรค เพื่อจะบอกถึงทิศทางสถานศึกษากำหนดขึ้น¹⁶

๓. การวางแผนกลยุทธ์ระดับสถานศึกษา

กระบวนการในการจัดการเชิงกลยุทธ์ระดับสถานศึกษาเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้ก้าวสู่มาตรฐานสากล นั้น สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวไว้ในคู่มือการขับเคลื่อนกลยุทธ์เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำไปใช้ในการบริหารจัดการ การจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาดังนี้

๑. **เตรียมการจัดทำแผนกลยุทธ์** การเตรียมการจัดทำแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน สู่มาตรฐานสากล ได้แก่ ๑) จัดตั้งคณะกรรมการและคณะทำงาน ๒) จัดประชุมชี้แจงคณะกรรมการตามข้อ ๓)

¹⁶www.aya.i.go.th/manulplan/man04.doc : สืบค้นข้อมูล ๒๒/๐๔/๒๕๕๙

จัดระบบข้อมูลพื้นฐานและระบบสารสนเทศของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ถูกต้อง ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน ครอบคลุมงานทุกด้านโดยใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง ๔) ศึกษาสภาพและจัดทำภาพรวมของโรงเรียน การศึกษาสภาพของโรงเรียน เริ่มตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์เพื่อ ทบทวนสถานภาพและทิศทางของโรงเรียน เช่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ของโรงเรียนในปัจจุบัน ๕) ศึกษาแนวทางและเป้าหมายการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล

องค์ประกอบที่เป็นจุดมุ่งเน้นของการวางแผนกลยุทธ์

- ๑) มุ่งอนาคต การวางแผนกลยุทธ์เป็นแผนที่มุ่งความสำเร็จในอนาคต โดยการกำหนด สภาพการณ์ที่พึงประสงค์ไว้ล่วงหน้า และพยายามเปลี่ยนแปลงปัจจัยต่างๆ ให้สอดคล้องกับทิศทางที่กำหนดไว้
- ๒) เน้นจุดหมายรวมขององค์กร เพื่อให้บรรลุตามทิศทางอนาคตที่กำหนดไว้ วางแผนกลยุทธ์ ต้องมีการกำหนดเป้าประสงค์ขององค์กรที่ชัดเจน นำไปปฏิบัติได้ในระยะเวลาที่กำหนด
- ๓) เน้นกระบวนการ เป็นกระบวนการดำเนินงานที่ต่อเนื่องเป็นวงจรไม่รู้จบ ซึ่งอาจเริ่มจาก การกำหนดพันธกิจ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ การจัดทำแผนงานโครงการ การ ปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ การควบคุมเชิงกลยุทธ์ การทบทวน และกำหนดกลยุทธ์ใหม่
- ๔) เน้นภาพรวม การวางแผนกลยุทธ์ไม่ใช่การพิจารณาวิเคราะห์ วางแผนเฉพาะด้าน เฉพาะ ส่วน หรือวางแผนงานโครงการ กิจกรรม แต่มุ่งเน้นระดับของการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และขับเคลื่อนระดับ องค์กรโดยรวมทั้งระบบ

๒. การวิเคราะห์ทางยุทธศาสตร์ (Strategic Analysis) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและ ประเมินสภาพของโรงเรียน

- ๑) ปัจจัยภายนอกใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อภารกิจของโรงเรียน และส่งผลกระทบมากน้อย เพียงใด
- ๒) ปัจจัยใดที่โรงเรียนจะถือเป็นโอกาส (Opportunities) ที่เอื้ออำนวยให้โรงเรียนได้เพิ่ม ภารกิจขยายการดำเนินงานหรือพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพการจัดการศึกษาได้ดีขึ้น
- ๓) ปัจจัยใดที่เป็นอุปสรรคหรือภัยคุกคาม (Threats) ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติภารกิจของ โรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพหรือคุณภาพ
- ๔) ปัจจัยภายในใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพและความสามารถในการดำเนินการของ โรงเรียน และปัจจัยใดที่มีความสำคัญต่อผลสำเร็จของโรงเรียนมากน้อยเพียงใด
- ๕) ปัจจัยใดที่เป็นจุดแข็ง จุดแกร่ง หรือจุดเด่น (Strengths) ที่เอื้ออำนวยให้โรงเรียนให้ พัฒนาคุณภาพเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน
- ๖) ปัจจัยใดที่เป็นจุดอ่อน จุดด้อย หรือข้อจำกัด (Weaknesses) ที่ไม่เอื้ออำนวยให้โรงเรียน ดำเนินภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ
- ๗) ประเมินสถานภาพของโรงเรียน โดยการประเมินทิศทางและระดับความเข้มข้นของ ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมและสมรรถนะของโรงเรียนเพื่อให้ทราบสถานภาพปัจจุบันของโรงเรียนว่าสภาพและ

แนวโน้มเป็นอย่างไร สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในมีส่วนเอื้ออำนวยมากน้อยเพียงใด หรือไม่ ในการดำเนินการโรงเรียนมาตรฐานสากล

๓. การจัดวางทิศทางของโรงเรียน การจัดวางทิศทางของโรงเรียนเป็นกระบวนการ ที่บุคลากรทุกฝ่ายของโรงเรียนร่วมกันตั้งปณิธานความมุ่งหวัง ตั้งมั่น ใฝ่ฝัน ปราบปรามที่จะพัฒนาโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ โดยจะร่วมกันระดมพลังปัญญา วิจัยรณญาณ และแรงบันดาลใจ ตรวจสอบ ทบทวน กลั่นกรอง จัดวางสร้างสรรค์ สภาพที่พึงประสงค์ของโรงเรียน

การจัดวางทิศทางของโรงเรียน คือ การกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของโรงเรียน **ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับวิสัยทัศน์** เน้นคุณค่าหรือค่านิยมของสังคม (Social Values) เน้นพลังผลักดันที่จะไปให้ถึงที่หมาย (Driving Forces) เน้นความมุ่งมั่นในวิธีการที่จะไปให้ถึง (Strategic Intent)

วิสัยทัศน์ (Vision) คือ ภาพในอนาคตขององค์กรที่ผู้นำและสมาชิกในองค์กรร่วมกันวาดฝันหรือจินตนาการขึ้น โดยมีพื้นฐานอยู่บนความจริงในปัจจุบันเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ พันธกิจ ค่านิยม ความเชื่อมั่นเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งพรรณนาให้เห็นทิศทางขององค์กรอย่างชัดเจน มีพลังท้าทายทะเยอทะยาน มีความเป็นไปได้ เน้นถึงความมุ่งมั่นที่จะนำสิ่งที่ยิ่งใหญ่หรือที่ดีที่สุดให้กับนักเรียนและหรือสังคม

พันธกิจ (Mission)

พันธกิจ หมายถึง แนวทางที่โรงเรียนจะดำเนินงานให้บรรลุตามวิสัยที่กำหนด ข้อความพันธกิจ (Mission Statement) ควรแสดงถึงองค์ประกอบด้านค่านิยม จุดมุ่งหมายหลักของโรงเรียนที่ต้องบรรลุให้ถึง บ่งบอกทิศทางในอนาคตของโรงเรียน และขอบเขตของการปฏิบัติงานของโรงเรียน

เป้าประสงค์ (Corporate Objectives/Goals)

เป้าประสงค์ หมายถึง ความคาดหวังสำคัญที่ต้องการให้เกิดขึ้น โดยสอดคล้องกับพันธกิจและวิสัยทัศน์เพื่อใช้เป็นกรอบชี้้นำการกำหนดกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการรวมทั้งเป็นพื้นฐานสำหรับการประเมินผลความสำเร็จของโรงเรียนและกระบวนการดำเนินงาน

๔. การกำหนดกลยุทธ์ของโรงเรียน

การกำหนดกลยุทธ์

๑) การกำหนดกลยุทธ์เป็นการสร้างชุดทางเลือกในการดำเนินงานของโรงเรียนในช่วงระยะเวลาที่กำหนดเพื่อตอบสนองเป้าประสงค์และพันธกิจของโรงเรียนในเงื่อนไขและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการปฏิบัติงาน

๒) การกำหนดกลยุทธ์ครอบคลุมถึงการสร้างหรือออกแบบกลยุทธ์ การวิเคราะห์ทางเลือก และการตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสม ปฏิบัติได้จริง

๓) การกำหนดกลยุทธ์เป็นการผสมผสานระหว่างการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบความเป็นเหตุเป็นผลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ประกอบกับการใช้วิจารณ์ญาณ ดุลพินิจญาณทัศน์ ความสามารถในการคาดการณ์ หยั่งรู้เข้าด้วยกันในการสร้างและกำหนดทางเลือก เพื่อดำเนินการให้บรรลุผล

๔) การกำหนดกลยุทธ์เป็นการออกแบบและสร้างทางเลือกจากการพิจารณาโอกาส อุปสรรค และจุดแข็ง จุดอ่อน ในสภาพแวดล้อม โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภารกิจตามกฎหมาย พันธกิจ และวิสัยทัศน์

๕. การทบทวนกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อนำไปใช้

โรงเรียนควรตรวจสอบ ทบทวนกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์ที่ได้ดำเนินการมาแล้ว โดย ร่วมกันตอบคำถามแต่ละข้อ ตามลำดับ แล้วพิจารณาปรับปรุงแก้ไข

จากทั้งหมดที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนกลยุทธ์มีกระบวนการและขั้นตอน ในการ ดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมียุทธวิธีในการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติให้ได้ตามเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ที่วางไว้

สรุป

การบูรณาการผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการจัดการศึกษา ผู้บริหารหรือผู้นำสถานศึกษาต้องทำงานเป็น ระบบแบบองค์รวมที่ต้องทำให้หน่วยงานย่อยๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์อาศัย ซึ่งกันและกันเข้ามาร่วมทำหน้าที่ ประสานกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่การบริหารจัดการ การจัดสรรทรัพยากร ความรู้ ความสามารถ เทคโนโลยีต่างๆ โดยร่วมกันทำหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้นำเชิงกล ยุทธ์ ต้องมีมุมมองที่กว้างไกลมองอย่างต่อเนื่อง และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง การมีวิสัยทัศน์สามารถที่จะ กำหนดกลยุทธ์ในการบริหารได้อย่างเหมาะสม สามารถที่จะวิเคราะห์สถานการณ์ ในการกำหนดแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายได้อย่างเหมาะสม ฉับไวในการรับรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถจัดระบบสื่อสารให้ได้ผลดี บริหารจัดการทรัพยากรบุคคลให้สามารถนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติได้อย่างมี ประสิทธิภาพ นอกจากนั้นผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องไม่ทิ้งการเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม การเป็นผู้นำที่เป็น ผู้บริหาร ถ้ามีคุณธรรม จริยธรรม มีศีลธรรมประจำใจอยู่เสมอแล้ว ก็จะเป็นผู้มีความสุขทั้งส่วนตน และในส่วน ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน บุคคลรอบข้างก็พลอยมีความสุขไปด้วย เมื่อปฏิบัติหน้าที่ได้ ก็มักจะสำเร็จเป็น ผลดี มีผู้ให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมเป็นอย่างมาก ได้รับความเคารพเชื่อถือศรัทธา การทำงานก็จะบรรลุ ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่วางไว้

เอกสารอ้างอิง

๑) หนังสือ :

แก้วตา ไทรงาม และคณะ. ผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, ๒๕๔๘.

เนตรพัฒนา ยาวีราข. ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๙.

พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณันธ. ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม. ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต. (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : ธนรัชการพิมพ์, ๒๕๔๔.

สมยศ นาวิการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๘.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. คู่มือการขับเคลื่อนกลยุทธ์โรงเรียนมาตรฐานสากล, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓.

๒) สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต :

กัลยาณี สูงสมบัติ : เทคนิคการจัดการสมัยใหม่. <http://uhost.rmutp.ac.th/kanlayanee.so/L2/2-1.htm>, 03/29/2017

ยาเป็น เรื่องจรูญศรี, ภาวะผู้นำทางการศึกษา, สืบค้นข้อมูล ๐๒/๐๔/๒๕๕๙ จาก <http://www.kroobannok.com/bloy/20426> :

www.aya.i.go.th/manulplan/man04.doc : สืบค้นข้อมูล ๐๒/๐๖/๒๕๕๙

การประยุกต์ใช้หลักอริยบทธรรมสำหรับภาวะผู้นำทางวิชาการ Application of the Dharma Principle for Academic Leadership

นางดารารวรรณ ศรีกาญจนา

นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หลักธรรมหรือคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มุ่งให้ผู้ปฏิบัติตามบรรลุถึงความสำเร็จหรือธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งผู้ใดหากได้ปฏิบัติตามแล้วก็จะทำให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ อันประกอบด้วย หัวข้อธรรม 4 ประการ คือ **ฉันทะ** หมายถึง ความพอใจความรักความชอบความสนใจในสิ่งที่ทำคือมีใจที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประสบความสำเร็จเมื่อมีหน้าที่ความรับผิดชอบก็มีจิตใจรักและพอใจที่จะปฏิบัติหน้าที่นั้น **วิริยะ** หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรที่พึงมี ความมุ่งมั่นพยายามปฏิบัติด้วยความอุตสาหะอดทนทำอย่างเต็มที่เต็มกำลังและเต็มความสามารถ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ **จิตตะ** หมายถึงต้องการเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ หมั่นตรวจตราดูอยู่เสมอตั้งใจและจดจ่อกับสิ่งที่ตนทำหรือเรื่องที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ **วิมังสา** หมายถึง ต้องการพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้สติปัญญาใคร่ครวญว่าสิ่งไหนที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ สิ่งไหนทำแล้วไม่เกิดผลดีต่อการปฏิบัติหน้าที่และคิดหาวิธีแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น

Abstract

Dharma Principles or teachings in Buddhism aim to encourage all followers to achieve their goals or Dharma leading them to their success. Those who completely follow all principles of Four Paths of Accomplishment usually become successful in their life: **Passion**-concentration on satisfaction, aspiration or intention to lead themselves to fulfill their duties with best results, **Perseverance** – concentration on efforts and energy to drive their abilities with powerful capacity for further success, **Thoughtfulness**-concentration on dedication and consciousness to focus on responsibilities for ultimate goals, **Investigation**– concentration on consideration and examination to identify positive and negative results of any actions as well as the best solutions and further improvements.

บทนำ

ภาวะผู้นำทางวิชาการ คือการศึกษาถึงภาวะผู้นำ บุคคลผู้มีความสามารถพิเศษในการชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการรวมทั้งความสามารถในการเข้าใจถึงสภาพความแตกต่างของมนุษย์ ความสามารถในการจูงใจและให้กำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงาน และความสามารถในการแสดงพฤติกรรมการบริหารให้เหมาะสม

ผู้นำทางวิชาการ คือ บทบาท สำคัญต่อครูใหญ่ที่จะเน้นกิจกรรมในด้านการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานในห้องเรียนของครู สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการใช้กลยุทธ์ทางการเป็นผู้นำ และการบริหาร สามารถนำกลุ่มให้กระทำกิจกรรมด้านวิชาการให้บรรลุเป้าหมายและประสานงาน ที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการเรียนการสอน ตลอดทั้งการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร¹⁷ ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในการชี้แนะ ส่งเสริม สนับสนุน และโน้มน้าวจูงใจในการพัฒนางานวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดภารกิจของโรงเรียน การพัฒนาการเรียนการสอน และการสร้างบรรยากาศ ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ความหมายของภาวะผู้นำทางวิชาการ

ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง การแสดงบทบาทในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร สถานศึกษาที่แสดงถึงการนำการสั่งการบริหารงานบุคคลในการปฏิบัติงานสถานศึกษาใน การปรับปรุงและการจัดกิจกรรมทางวิชาการ โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) การบริหารจัดการโรงเรียน 2) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) การบริหารตนเอง ทีมงาน และชุมชน¹⁸ ความหมายภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักเรียน โดยอาศัย กระบวนการเกี่ยวกับการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจการเรียนรู้ การบริหารหลักสูตร และการสอนการพัฒนานักเรียน การพัฒนาครูและการส่งเสริมบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การเรียนรู้¹⁹

ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการนำและการบริหารบุคคลในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้กระทำหรือจัดกิจกรรมด้านวิชาการและกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จ ทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และแสดงบทบาทให้ชัดเจนในด้านคุณลักษณะ และ

¹⁷Davis & Thomas, *Effective Schools and Effective Teachers*, (Boston: Allyn and Bacon, 1989), p. 21.

¹⁸สารัตน์ พวงเงิน และอาคม มหามาศย์, “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2”, *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551), หน้า 16-17.

¹⁹โกศิษฐ์ เปลรินทร์, “การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2552, หน้า, 98-100.

พฤติกรรมในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกิจกรรมในการดำเนินการใช้ปรับปรุงคุณภาพการเรียน การสอนและงานด้านวิชาการ และความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ ตลอดจนเทคนิคต่างๆ มาใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิชาการ สามารถใช้กลยุทธ์ทั้งการเป็นผู้นำและการบริหารและนำกลุ่ม ให้กระทำกิจกรรมทางวิชาการให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้จนจะส่งผลต่อประสิทธิภาพต่อ การเรียนการสอนและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนในที่สุด²⁰

ความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการไว้ว่า การมีบทบาทในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงถึงการนำ การสั่ง การบริหารงานบุคคลในการปฏิบัติงาน การมีพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มพูนการเรียนการสอนของนักเรียน การมีความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ ตลอดจนเทคนิคต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินการด้านวิชาการ และการมีผู้ที่มีความสามารถในการใช้กลยุทธ์ทางการเป็นผู้นำและการบริหาร

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการ

นักวิชาการหลายท่านได้กำหนดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหารโรงเรียนไว้ดังนี้

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการไว้ 8 ด้าน²¹ คือ

1. การกระตุ้นให้ครูตระหนักและเห็นด้วยในการพัฒนาโรงเรียน และคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น
2. การมีบทบาทสำคัญในการใช้กลยุทธ์เพื่อปรับปรุงงานด้านวิชาการ
3. การสร้างสิ่งจูงใจให้ครูและใช้ระบบการให้รางวัลที่สนับสนุนงานวิชาการ
4. การติดตามดูแลความก้าวหน้าด้านวิชาการ
5. การใช้ทรัพยากรบุคคลและวัสดุอย่างสร้างสรรค์
6. การสร้างสภาพแวดล้อมโรงเรียนให้ปลอดภัยและเป็นระเบียบ
7. การติดตามดูแลการปฏิบัติการสอนของครู
8. การสังเกตการสอนของครูและให้ข้อมูลย้อนกลับ

ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียน มีองค์ประกอบ 8 ด้าน²² คือ

²⁰ชฎาภาณูจน์ เจริญชนม์, “ภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1”, รายงานการศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553), หน้า 14.

²¹ลัดดาวรรณ นิตดาเทพ, “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี”, งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2557), หน้า 40.

²²วิชญ์ จุลวรรณ, “การวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2547), หน้า 94-95.

1. ด้านการบริหารจัดการ เป็นองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียน ที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแสดงบทบาทฐานะผู้นำในการบริหารจัดการ เพื่อผลสำเร็จของ งานที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแสดงบทบาทการเป็นผู้นำในการพัฒนา คุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและปรับตัวได้ ทันทต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความเจริญอย่างรวดเร็ว

3. ด้านความสามารถ เป็นองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียน ที่จะสามารถนำการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ มาสู่สถานศึกษา อันจะส่งผลต่อการยอมรับ และความร่วมมืออย่างมั่นใจของผู้ร่วมงาน ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนา คุณภาพผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านบุคลิกภาพ เป็นองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างคุณสมบัติของผู้นำทางวิชาการให้มีความเชื่อมั่นตนเองที่จะทำให้ผู้ร่วมงาน เกิดศรัทธายอมรับ และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจนประสบผลสำเร็จ และส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนตามเป้าหมายของสถานศึกษา

5. ด้านการนิเทศเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแสดงบทบาทฐานะผู้นำในการเป็นผู้นิเทศและให้คำปรึกษา เพื่อช่วยเหลือ แก่ครู อาจารย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลัก อันเป็นปัจจัยอิทธิพลที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ด้านการวางแผน เป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญ ทั้งนี้เพื่อที่จะช่วยทำให้มองเห็นภาพของโรงเรียนว่า ขณะนี้เราอยู่ ณ จุดใด และต้องการจะพัฒนาไปในทิศทางใด เพื่อเป็นการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติที่ชัดเจน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนและผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

7. ด้านการอำนวยความสะดวก เป็นองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำทางวิชาการจะต้องแสดงบทบาทในด้าน การอำนวยความสะดวกเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนทุกๆ ด้าน ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความสะดวก และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนา คุณภาพนักเรียน

8. ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทาง วิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแสดงบทบาทในการเสริมสร้างบรรยากาศ ทางวิชาการ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างมี ประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิผลว่า ประกอบด้วย องค์ประกอบ 7 ด้าน²³ คือ

²³McEwan, *Seven Steps to Effective Instructional Leadership*, (CA: Macmillan, 1998), p. 13.

1. การสถาปนาเป้าหมายทางวิชาการที่ชัดเจน
2. การจัดการทีมงาน
3. การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
4. การสื่อสารพันธกิจและวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
5. การตั้งความคาดหวังที่สูงเกี่ยวกับทีมงาน
6. การพัฒนาครูให้เป็นผู้นำ
7. การสร้างและรักษาเจตคติที่ดีของนักเรียน ทีมงาน และผู้ปกครอง

ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นบทบาท หน้าที่ของผู้บริหารในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนางานการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไว้ 5 ด้าน²⁴ คือ

1. มุมมองและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตร
2. การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน
3. การจัดโครงการสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
4. การประเมินผลการสอนของครู
5. การวางแผนเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ

องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการมี 3 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะที่มีความสำคัญมาก ได้แก่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการและการเปิดเผยกล้าแสดงออก สำหรับ ด้านความสามารถที่มีความสำคัญมาก ได้แก่ สามารถจัดหางานวิชาการ และโครงการวิจัยเข้าสู่คณะวิชาและการวางระบบการบริหารวิชาการ และด้านพฤติกรรม ที่มีความสำคัญมาก ได้แก่ การใช้ความรู้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทางวิชาการ และจากผลการวิจัยองค์ประกอบของภาวะผู้นำ ทางวิชาการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหาร วิชาการของผู้บริหารระดับคณะวิชา พบว่า ด้านคุณลักษณะ ความรอบรู้และสามารถบูรณาการความรู้มาใช้ การมีความซื่อสัตย์ และการเอาใจใส่ ช่วยเหลือด้านวิชาการ ด้านความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์ทาง วิชาการและการจัดปรับปรุงระบบการทำงาน และด้านพฤติกรรมการสนับสนุนและกล้าต่อสู้อย่างองอาจ การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารวิชาการ คุณลักษณะด้านวิชาการ คือ คุณลักษณะเฉพาะที่สำคัญที่แสดงถึงความรู้ความสามารถทางวิชาการและความชำนาญเชี่ยวชาญในวิชาชีพ รวมทั้งประสบการณ์ในการศึกษา ประสบการณ์ทางวิชาการ การสอน การมีเจตคติทางวิชาการ ความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการ การมี

²⁴Seyfarth, *The principal: New Leadership for New Challenges*, (NJ: Prentice-Hall, 1999), pp. 165-273.

สัมฤทธิ์ผลทางวิชาการจนเป็นที่ยอมรับของสังคมทั้งภายในและภายนอก องค์การ ความสามารถบริหารจัดการ คณะด้วยความถูกต้องโปร่งใส หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และ เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม²⁵

ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้นำทางวิชาการจะต้องทำให้เกิดผลดีต่อชีวิตนักเรียนและครูตลอดจนความเชื่อมั่นของผู้ปกครอง สิ่งสำคัญอันดับแรกคือการร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจการเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนางานวิชาการ และมีการสื่อสารสร้างความเข้าใจกับนักเรียน และครูเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจของโรงเรียน นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงออกอย่างชัดเจนเกี่ยวกับสิ่งที่ทรงคุณค่า และมีวิสัยทัศน์ (Values and Vision) ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และสามารถเชื่อมโยงหลักการ พฤติกรรม และโครงสร้างที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมและดำรงสิ่งที่ทรงคุณค่า และวิสัยทัศน์นั้นไว้²⁶

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยเป็น ผู้ที่มีความสามารถในการนำและการบริหารบุคคลในการปฏิบัติงานวิชาการของสถานศึกษาให้มี ประสิทธิภาพ และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีคุณภาพตามที่ต้องการ

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมสำหรับการปฏิบัติงานทางวิชาการ

มีผู้ได้กล่าวความหมาย อิทธิบาท 4 ไว้ใน “ธรรมญูชีวิต” ว่าเป็นหลักความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี 4 ข้อ²⁷ ดังนี้

1. **ฉันทะ** รักงาน (การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) คือ มีใจรัก พอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้ผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

2. **วิริยะ** สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน) คือ พากเพียรทำ ขยันหมั่นประกอบหมั่นกระทำให้สิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอยก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

3. **จิตตะ** ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) คือ เอาจิตฝึกฝนตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

4. **วิมังสา** ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข) ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบอก

²⁵กัญญาณ อินทวงศ์, “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการด้วยการจัดการความรู้ของผู้บริหาร ในมหาวิทยาลัยเอกชน”, วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ, สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (มกราคม-มิถุนายน 2560) เล่มที่ 6 ฉบับที่ 1, หน้า 114.

²⁶ไชยา ภาวะบุตร, “ภาวะผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร), 2555, หน้า 73-75.

²⁷พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า 150.

พร้อมขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัตถุประสงค์ วิถีแก้ไข ปรับปรุง เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป

อิทธิบาท 4 คือ ทางแห่งความสำเร็จ จุดเริ่มที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยก จากความเป็นจริง ของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมด ไม่มีอะไรเสียหายเมื่อเราวางฐานได้ดีแล้ว เราก็ใช้หลักการต่าง ๆ ในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้นเมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเราเอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนี้ ก็เดินหน้าไปด้วยดี เช่น เอาหลักอิทธิบาทมาใช้มาใช้แทบทุกท่านรู้จัก อิทธิบาท คือ หลักแห่งความสำเร็จ²⁸ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ มี 4 ประการคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะ คือความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา หรือหมายความว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวน นี่เป็นอิทธิบาท 4²⁹ ฉันทะ (ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป) วิริยะ (ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง) จิตตะ (ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตรวหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิถีแก้ไขปรับปรุง)³⁰ ซึ่ง มีผู้ได้กล่าวไว้ดีกว่าอิทธิบาทเป็นการใช้คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ ต้องมีความพึงพอใจ มีความเพียร มีสมาธิ จึงทำให้เกิดปัญญา³¹ เพื่อให้ในการกระทำการกิจการงานหรือการอาชีพบรรลุความสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพนั่นเอง³² คือการทำงานให้สำเร็จสมประสงค์ เพราะฉะนั้นอิทธิบาทจึงแปลว่า คุณเครื่องสำเร็จ ความประสงค์ หรืออีกอย่างคือ ปฏิบัติทางความสำเร็จ³³ อิทธิบาท 4 คือ มงคลสูตรข้อนี้ พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่าการทำให้ประสบผลสำเร็จ แม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้าง ก็ให้ยึดหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ

²⁸พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมะกับการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, 2543), หน้า 79.

²⁹พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2549), หน้า 13.

³⁰พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 160.

³¹พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”, **ไทยรัฐ**, (20 มิถุนายน 2551), หน้า 24.

³²พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), **ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2545), หน้า 9.

³³ปิ่น มุทุกันต์, **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535), หน้า 226.

วิมangsa³⁴ สอดคล้องกับความหมายที่ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมอันเป็นทางแห่งความสำเร็จ ปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เรียกว่า “อิทธิบาท” มี 4 อย่าง³⁵ คือ

1. ฉันทะ พอใจในสิ่งนั้น
2. วิริยะ เพียรประกอบในสิ่งนั้น
3. จิตตะ เอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
4. วิมangsa หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึง อิทธิบาท 4 ไว้เป็น 2 นัย³⁶ คือ นัยแห่งพระสูตรและนัยแห่งพระอภิธรรม จะแสดงหนักไปทางโลกุตระ ในที่นี้เป็นการแสดงตามนัยแห่งพระสูตรความหมายของอิทธิบาท มีดังนี้ความ พอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาดความพอใจในธรรมนี้เรียกว่า ฉันทะความปรารถนา ความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความอดทน ความเข้มแข็ง ความหมั่นความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ไม่ทอดทิ้งธุระ ความ ประคับประคอง ธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ จิต มโน มานัส มโน วิญญานธาตุ นี้เรียกว่า จิต ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ นี้เรียกว่า วิมangsa

อิทธิบาท 4 ว่าเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จมี 4 ประการ³⁷ ได้แก่

1) ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่ทำ หมายถึงงานที่ทำนั้นเป็นสิ่งที่ตนชอบ เป็นความชอบหรือความ พอใจที่มีอยู่แล้วเกี่ยวกับงาน แต่คนเราไม่ได้มีโอกาสทำงานที่ตนชอบเสมอไป งานในหน้าที่และงานที่ จำเป็นต้องทำก็มีอยู่มาก งานเช่นนี้ ถ้าไม่มีความชอบมาแต่เดิม ก็ต้องสร้างความชอบ ความพอใจหรือแรงจูงใจ ในการทำงานขึ้น ความพอใจหรือแรงจูงใจนี้ เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้ ถ้าได้ศึกษาให้รู้งานนั้นอย่างละเอียด รู้วิธี ทำงาน และจุดหมายของงานนั้น เป็นอย่างดีแล้ว เมื่อสร้างความพอใจในงานได้ และลงมือทำงานก็เท่ากับงาน นั้นสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง

2) วิริยะ คือความเพียรหรือความขยันทำงาน วิริยะจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฉันทะ ดังนั้น การจะ ขยันหมั่นเพียรทำงานให้สำเร็จได้ต้องสร้างฉันทะให้มาก นอกจากฉันทะแล้วสิ่งเสริมแรงก็เป็นสิ่งสำคัญในการ สร้างวิริยะ สิ่งเสริมแรง ได้แก่ รางวัล ของตอบแทน คำชม การมีเพื่อนคอยให้กำลังใจและการมองเห็น ความสำเร็จเป็นขั้น ๆ สิ่งเสริมแรงเหล่านี้จะช่วยให้ มีความขยันหมั่นเพียรมากขึ้น

3) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ หรือฝักใฝ่ในการนั้นเสมอ ตรวจสอบแล้วงานได้ทำไปแล้วเท่าไร ยังเหลือ เท่าไรจึงจะสำเร็จ ในการทำงานมีอุปสรรคหรือข้อบกพร่องอย่างไร หรืองานนั้นทำไปได้อย่างไรราบรื่น จิตตะจะมี

³⁴ อัครเมธี สิริวรานนท์, *เปิดโอกาสให้ชีวิตได้รับสิ่งอันเป็นมงคล*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อุทยานความรู้, 2550), หน้า 93.

³⁵ บุญมี แท่นแก้วและคณะ, *พุทธศาสน์ - ปรัชญา*, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2538), หน้า 154

³⁶ ปัญญา ไข่มุก, *ธรรมาธิบาย หลักธรรมในพระไตรปิฎก*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2548), หน้า 50.

³⁷ อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และกวี อิศริวรรธ, *หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส018- ส019 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2535), หน้า 102-103.

มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฉันทะและวิริยะ ถ้ามีความพอใจมาก ความขยันมาก ความเอาใจใส่ก็มากตามเป็นการมุ่งตรงต่อความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

4) วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผลและกระบวนการทำงาน วิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือเมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่าการทำงานบกพร่อง หรือผิดวัตถุประสงค์ก็จัดการแก้ไข ความบกพร่อง และทำงานให้ตรงวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งก็พิจารณาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอนงานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้น ๆ อย่างไร เป็นผลที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าได้ผล ไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลไม่พึงปรารถนาก็จัดการแก้ไข

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จ คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ 4 อย่าง ซึ่งเป็นหลักอันใกล้เคียงกับหลักการพึ่งตนเอง คือ ข้อธรรมะที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่าง เป็นหลักความสำเร็จ หลักธรรมส่งเสริมความขยันอดสาหะหมั่นเพียรคือหลักอิทธิบาท 4 ธรรมเป็นเหตุนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ไม่ว่างธุระ วิมังสา หมั่นตรึงตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น คุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ จะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลผู้ประพฤติไปสู่ความสำเร็จผลตามที่มีมุ่งหมาย

บรรณานุกรม

โกศิษฐ์ เปลรินทร์. “การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552.

กัญญาณอน อินทวาท. “[รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการด้วยการจัดการความรู้ของผู้บริหาร ในมหาวิทยาลัยเอกชน](#)”. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ. สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (มกราคม-มิถุนายน 2560) เล่มที่ 6 ฉบับที่ 1.

ไชยา ภาวะบุตร. “ภาวะผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษา”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุสิตบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2555.

ชฎากาญจน์ เจริญชนม์. “ภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1”. รายงานการศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553.

บุญมี แท่นแก้วและคณะ. พุทธศาสน์ - ประชญา. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, 2538.

ปิ่น มุทุกันต์. แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535.

ปัญญา ไร่บางยาง. ธรรมาธิบาย หลักธรรมในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2548.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา. ม.ป.ป.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ธรรมะกับการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, 2543.

_____. การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2549.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). “ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”. **ไทยรัฐ**. (20 มิถุนายน 2551).

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). **ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2545.

ลัดดาวรรณ นัตดาเทพ. “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี”. **งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา, 2557.

วิษณุ จุลวรรณ. “การวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2547.

สารัตน์ พวงเงิน และอาคม มหามาศย์. “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2”. **สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551.

อัครเมธี สิริวรานนท์. **เปิดโอกาสให้ชีวิตได้รับสิ่งอันเป็นมงคล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อุทยานความรู้, 2550.

อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และกวี อิศริวรรณ. **หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส018- ส019 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2535.

Davis & Thomas. **Effective Schools and Effective Teachers**. Boston: Allyn and Bacon, 1989.

McEwan. **Seven Steps to Effective Instructional Leadership**. CA: Macmillan, 1998.

Seyfarth. **The principal: New Leadership for New Challenges**. NJ: Prentice-Hall, 1999.

การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในยุค Thailand 4.0 Administration Buddhist Schools in Thailand 4.0

นายวิรัตน์ ผดุงชีพ³⁸

รศ.ดร.สิน งามประโคน³⁹

พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน,ดร.⁴⁰

บทคัดย่อ

ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธในยุค Thailand 4.0 จึงจำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการบริหารโดยจำเป็นจะต้องอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ มาช่วยให้การบริหารมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการบริหารการศึกษาจะให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้นั้น ผู้บริหารจะต้องมีหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การบริหาร, โรงเรียนวิถิพุทธ, ไทยแลนด์ ๔.๐

Abstract

The management of the Buddhist schools in the Thailand 4.0 era will need to change the attitude of management, need to rely on technology and innovation. It helps the management more convenient and effective. The management of education will be effective and achieve the goals set. Management must have effective management principles.

Keywords : Administration, Buddhist Schools, Thailand 4.0.

³⁸นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

³⁹ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

⁴⁰ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทนำ

“การศึกษาในยุค Thailand 4.0 ” มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้ว ต้องทำให้เขาเป็นคนที่รักที่จะเรียน มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย นั่นก็คือการสร้างคนให้มีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก ในขณะเดียวกัน Thailand 4.0 คือ การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย มีรายได้มากขึ้น และก้าวพ้นจากกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยจะต้องผลิตนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ และต้องสามารถติดต่อกับนานาชาติได้อีกด้วย

ดังนั้น การศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับเด็กไทย ได้เข้าก้าวสู่ Thailand 4.0 อย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน เช่นการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ เป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสารกับนานาชาติ ทั้งเพื่อการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ การประสานความร่วมมือ และการค้าขาย ซึ่งที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการยกระดับภาษาอังกฤษของประเทศผ่านโครงการสำคัญต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาครูภาษาอังกฤษผ่านกระบวนการ Boot Camp, จัดทำแอปพลิเคชัน Echo Hybrid, Echo English เป็นต้น

การส่งเสริมการเรียนการสอน วิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสะเต็มศึกษา (STEM Education) เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของโลกและวัตถุต่าง ๆ ในขณะเดียวกันเด็กไทยในอนาคตก็ต้องคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่สั่งมา ควบคู่กับการเรียนรู้ศาสตร์ใหม่ ๆ ที่มีความทันสมัยด้วยเช่นกัน⁴¹

กระทรวงศึกษาธิการได้ริเริ่มให้มีโรงเรียนวิถีพุทธภายใต้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๕๕๕ โดยในปีการศึกษา ๒๕๕๖ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ ๕ ลักษณะ คือ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนในกำกับของรัฐ โรงเรียนสองภาษา โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และโรงเรียนต้นแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ดังนั้น โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ๑ ใน ๕ ลักษณะในสมัยนั้น ที่กำหนดให้มีขึ้นในโรงเรียนปกติ และได้เปิดรับสมัครโรงเรียนนำร่องเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งในเบื้องต้นมีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธรุ่นที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๘๙ โรงเรียน⁴²

โรงเรียนวิถีพุทธดังกล่าวมีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา เป็นการศึกษาพัฒนา ๓ ด้านอย่างบูรณาการ คือ ด้านศีล จะพัฒนาพฤติกรรมให้ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นตลอดจนสิ่งแวดล้อม ด้านสมาธิ จะพัฒนาให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง และมีสุขภาพที่ดี มีความสงบสุข ด้านปัญญา เป็นการพัฒนาความรู้ที่เข้าใจและเท่าทันโลกและชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ได้รับการศึกษาพัฒนาสู่การมีชีวิตที่ดี

⁴¹ การศึกษาในยุค Thailand 4.0 (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อ ๓๐/๐๘/๒๕๖๑ จาก <http://www.chiangmainews.co.th>

⁴² สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, โรงเรียนวิถีพุทธ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.vitheeabuddha.com/main.php> [๕ มิถุนายน 2560].

งาม มีความสุขได้ อันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดสันติภาพในสังคม ถือเป็นการศึกษาแนวพุทธที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสังคมไทยอย่างยิ่ง เพราะวิถีไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและเป็นพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ ประชากรไทยส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๓.๘๓ นับถือพระพุทธศาสนา⁴³ ดังนั้น การจัดการศึกษาแนวพุทธจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับคนไทยอย่างมาก หน่วยงานภาครัฐ คณะสงฆ์ไทย ประชาชนไทย คาดหวังว่าจะเป็นโอกาสและหนทางหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทย ให้มีเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนด⁴⁴

ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในยุค Thailand 4.0 จึงจำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการบริหารโดยจำเป็นจะต้องอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ มาช่วยให้การบริหารมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยผู้เขียนขอเสนอในประเด็น ดังนี้

๑) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

๑. ความหมายของการบริหาร

วิโรจน์ สารรัตตะ กล่าวว่า การบริหาร เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญคือ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การนำ (leading) และการควบคุม (controlling)⁴⁵

สุนทร โคตรบรรเทา กล่าวว่า การบริหารคือ การทำให้คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือการทำงานกับคนและโดยคนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร⁴⁶

จากแนวคิดและความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆ อย่าง โดยอาศัยกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมทรัพยากรขององค์กร ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ อย่างมีระบบและเหมาะสม

๒. ความหมายของการบริหารการศึกษา

⁴³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ประชากรในประเทศไทยนับถือศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/khwamrunxbtawkeiywkabprath/sasna-ni-prathesthiy> [15 พฤษภาคม 2559].

⁴⁴ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 1 มาตรา 6 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2545), หน้า 3.

⁴⁵วิโรจน์ สารรัตตะ, การบริหาร: หลักการ ทฤษฎี ประเด็นทางการศึกษาและบทวิเคราะห์องค์การทางการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์, 2545), หน้า ๓.

⁴⁶สุนทร โคตรบรรเทา, หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, 2551), หน้า ๒.

วรุณยุพา วินโทพรรษ์ กล่าวว่า การบริหารการศึกษาหมายถึง ความพยายามที่ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ร่วมกันกระทำเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในทุก ๆ ด้าน โดยมีการใช้ทรัพยากรบริหาร คือ คน เงิน วัสดุ และวิธีการให้เกิดประโยชน์สูงสุด⁴⁷

จากแนวคิดและความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา คือ การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ มีการสั่งการ ควบคุม และจัดการ เพื่อใช้ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยมีจุดมุ่งหมายคือ ผลผลิตหรือผู้เรียนต้องมีคุณภาพสูงสุด และบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

๓. ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ อธิบายว่า การบริหารการศึกษาเป็นการบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน⁴⁸ หมายถึงความพยายามที่จะดำเนินเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน หลักสูตร ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ ตำราเรียน และอาคารสถานที่ เป็นต้น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้เรียนที่มีคุณภาพในที่สุด ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาร่วมกันกระทำ เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในทุก ๆ ด้านโดยมีการใช้ทรัพยากรบริหาร คือ คน เงิน วัสดุ และวิธีการให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สัมมา รณินิธย์ ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ ที่มีความร่วมมือของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยมีการวางแผนการวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม และการจัดการ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเจตนารมณ์ของการศึกษา⁴⁹

จากแนวคิดและความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ ที่มีความร่วมมือของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยมีการวางแผนการวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม และการจัดการ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

⁴⁷วรุณยุพา วินโทพรรษ์, “การศึกษาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2546), หน้า ๙.

⁴⁸ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕), หน้า ๗๕.

⁴⁹สัมมา รณินิธย์, หลัก ทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๕๖), หน้า ๙๕.

๔. หลักการบริหารสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรจะได้คำนึงถึงหลักการบริหารดังนี้

- ๑) มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงเป้าหมายของสถานศึกษาว่าเป็นไปในทิศทางใด จึงจะจัดงาน จัดคน จัดเงิน จัดวัสดุอุปกรณ์ได้เหมาะสม
- ๒) ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงาน การบริหารงานทุกประเภทย่อมต้องมีเทคนิควิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการ งานที่ควรจะมีระบบ มีความรอบคอบ จึงจะทำให้งานดำเนินไปด้วยดี
- ๓) มีการประเมินผล เมื่อได้ดำเนินกิจการใด ควรจะได้มีการประเมินผลและติดตามผล เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานได้ดีขึ้น การทำงานที่ขาดการประเมินผล จะไม่ช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา⁵⁰

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ในการบริหารการศึกษาจะให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้นั้น ผู้บริหารจะต้องมีหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้บริหารต้องเป็นผู้รับผิดชอบเพื่อให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของผู้บริหาร บุคลากรในสถานศึกษา รวมถึงสร้างความเข้าใจกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนในการช่วยกันจัดการเรียนรู้แก่เด็ก มีการประเมินผลกระบวนการทำงาน และผลลัพธ์นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือ เป็นคนเก่งและคนดีมีคุณธรรม เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร

๕. ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาหรือการบริหารงานโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการในการสนับสนุนและส่งเสริมแก่บุคลากร ให้เกิดกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องตระหนักว่าทุกกิจกรรมในการบริหารจัดการต้องเน้นให้เกิดคุณภาพตามเป้าหมายเป็นที่พึงพอใจแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมุ่งเน้นคุณภาพของผู้เรียน และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Centered Students) ที่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถตามศักยภาพ และตามความเหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามเป้าหมายทางการศึกษาที่ต้องการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวถึงขอบข่ายและภารกิจของสถานศึกษาว่าสถานศึกษามีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบการบริหารงานของสถานศึกษาที่มีโครงสร้างการบริหารงานตามกฎหมาย ที่มีขอบข่ายภารกิจที่กำหนด ซึ่งการแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาเป็นไปตามกฎกระทรวงและระเบียบที่คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษากำหนด ซึ่งจะแบ่งส่วนราชการเป็นกลุ่ม หรือฝ่าย หรืองานตลอดจนกำหนดอำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการ ซึ่งจะต้อง

⁵⁰ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, 2544), หน้า ๙.

ครอบคลุมขอบข่าย และภารกิจของสถานศึกษา ที่กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจดังต่อไปนี้

1. งานบริหารวิชาการ
2. งานบริหารงบประมาณ
3. งานบริหารงานบุคคล
4. งานบริหารทั่วไป⁵¹

ดังนั้นขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาประกอบด้วยขอบข่ายการบริหารทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปซึ่งผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธจะต้องมีทักษะในการบริหารทั้ง ๔ ด้าน เพื่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) โรงเรียนวิถิพุทธ

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้แสดงปาฐกถาพิเศษเรื่องโรงเรียนวิถิพุทธเพื่อสังคมไทย โดยกล่าวถึงความสำคัญของโรงเรียนวิถิพุทธว่า การเกิดขึ้นของโรงเรียนวิถิพุทธเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทย และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในหลักการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษา ตลอดชีวิตสำหรับประชาชน เพราะโรงเรียนวิถิพุทธถือว่าเป็นวิถีชีวิต และที่ว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นั้น จะส่งผลให้วัดโดยคณะสงฆ์และชุมชนมาเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา บ้านและวัดต้องเข้ามามีส่วนร่วมดูแลความประพฤติของเด็กด้วย และนอกจากนี้การดำเนินการโรงเรียนวิถิพุทธยังมุ่งแก้ปัญหาการอบรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชน กล่าวคือ เด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา บ้านวัดและโรงเรียนต้องไม่พัฒนาเด็กแบบแยกส่วน โรงเรียนต้องพัฒนาเด็กให้รอบด้านทั้งทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจและทางปัญญา นั่นคือโรงเรียนไม่เพียงแต่สอนหนังสือ แต่อบรมศีลธรรมให้แก่เด็กอย่างจริงจังไม่ต้องรอให้เด็กไปวัดแล้วค่อยอบรมศีลธรรมที่นั่น แท้ที่จริงโรงเรียนวิถิพุทธต้องพยายามยกวัดมาไว้ที่โรงเรียน คือโรงเรียนเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการและบำเพ็ญทางศีลธรรมไปพร้อม ๆ กัน คือสอนให้เด็กเป็นคนทั้งเก่ง ทั้งดีและมีความสุข ซึ่งโรงเรียนจะทำหน้าที่นี้ได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่ผู้ปกครองและพระสงฆ์ในวัดนอกจากนี้ยังได้กล่าวว่าโครงการโรงเรียนวิถิพุทธทำให้คณะสงฆ์มีโอกาสดีมาก เพราะทางฝ่ายบ้านเมืองได้เปิดโอกาสให้เข้าไปสอนและอุปถัมภ์โรงเรียนวิถิพุทธ เพราะถ้าโรงเรียนวิถิพุทธประสบความสำเร็จ เด็กและเยาวชนไทยก็จะเข้าถึงพระพุทธศาสนาเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดี เมื่อมองในมุมนี้กิจการของโรงเรียนวิถิพุทธก็จะเป็นช่องทางที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ได้เตือนคณะสงฆ์ในที่ประชุมหลายครั้งว่า โรงเรียนวิถิพุทธเปิดโอกาสอย่างดียิ่งให้พระสงฆ์ได้พิสูจน์ฝีมือในการอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน สมัยก่อนพระสงฆ์ต้องไปขอ

⁵¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู, (กรุงเทพมหานคร : สทศ กรมการเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

สอนเด็กและเยาวชนตามโรงเรียนต่าง ๆ แต่เมื่อถึงวันนี้ โรงเรียนมานิมนต์ถึงวัดเพื่อให้พระสงฆ์ไปช่วยสอน โรงเรียนวิถิปุทธ พระสงฆ์ต้องตื่นตัวและเตรียมพร้อมเพื่อช่วยให้โรงเรียนวิถิปุทธประสบความสำเร็จ ถ้าพระสงฆ์ไม่แสดงฝีมือในครั้งนี้ก็เท่ากับตรกลไฟขบวนสำคัญทีเดียว ดังนั้น ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในฐานะประธานกรรมการมหาเถรสมาคมได้เสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณาให้การสนับสนุนโรงเรียนวิถิปุทธ มหาเถรสมาคมพิจารณาแล้วมีมติให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนวิถิปุทธ⁵²

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงธรรมกถาเรื่อง “โรงเรียนวิถิปุทธ ปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ” ซึ่งได้กล่าวว่าการที่โรงเรียนวิถิปุทธ จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้ทุกคนเป็นพุทธะ คือ “วิถีสู่ความเป็นพุทธ” เป็นการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีบูรณาการ เพราะมีลักษณะสรุปสำคัญ ๖ ประการ คือ

1. การยอมรับและจัดดำเนินการให้การพัฒนาคือเป็นแกน และเป็นฐานของการพัฒนาทุกอย่าง ทุกเรื่องและทุกรูปแบบ โดยมองให้ชัดว่า ธรรมชาติของคนนั้นเป็นสัตว์ที่ฝึก - ศึกษา - พัฒนาได้และการศึกษาต้องเป็นการพัฒนาคือทุกคน
2. การเน้นความสำคัญของชีวิตช่วงแรกแห่งการเรียนรู้ คือ การเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาในโรงเรียนวิถิปุทธจึงต้องประสานเชื่อมต่อเกื้อกูลและเกื้อหนุนกับการศึกษาที่บ้าน โรงเรียนนอกจากให้การศึกษาแก่เด็กแล้ว จะต้องให้การศึกษาแก่พ่อแม่ด้วย
3. การให้การศึกษาเอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะว่าประชาธิปไตยจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าใจคนไม่มีธรรมาธิปไตย ซึ่งหมายถึงว่า คนจะต้องมีความรักในธรรม ใฝ่ปรารถนาความชอบธรรม มีความเป็นธรรม ถือความจริงความถูกต้องดีงามเป็นใหญ่ เคารพหลักการเป็นสำคัญ อันเป็นคุณสมบัติของคนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การศึกษาวิถิปุทธพัฒนาคือให้เป็นธรรมาธิปไตย และการปฏิรูปการศึกษาจะต้องมุ่งมั่นให้คนเป็นธรรมาธิปไตยเพื่อมาสร้างสรรค์พัฒนาสังคมที่เป็นประชาธิปไตย ดังนั้น การมีโรงเรียนวิถิปุทธจึงเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยด้วย
4. การปฏิรูปการศึกษามีหน้าที่ช่วยแก้ปัญหาของระบบการแข่งขัน โดยพัฒนาคือให้มีความสามารถถึงขั้นที่จะนำประเทศชาติขึ้นไปเหนือการแข่งขัน และนำโลกสู่สันติสุข ซึ่งโรงเรียนวิถิปุทธช่วยได้เพราะมีหน้าที่ต้องพัฒนาคือให้เข้าไปอยู่ในระบบแข่งขันได้อย่างดี ทั้งด้านส่วนตัว และสังคม ทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศชาติ และต้องสามารถเป็นผู้นำในการแข่งขัน
5. การศึกษาจะต้องพัฒนาบุคคลให้มีการศึกษาที่ดี ซึ่งในด้านหนึ่งก็สามารถดำรงรักษาชุมชนหรือท้องถิ่นไว้ได้ และในขณะเดียวกันอีกด้านหนึ่ง ก็มีปัญญาที่จะปรับตัว รับข้อมูลข่าวสาร และใช้ความรู้เพื่อพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของคน ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างประสานกลมกลืนและเกื้อกูลกับสังคมโลก ซึ่งการศึกษาวิถิปุทธช่วยได้

⁵² พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อ่างใน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถิปุทธ, หน้า 25 - 31.

6. ให้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนามนุษย์ให้สามารถประสานประโยชน์ของ ๓ ด้าน ให้ดำรงอยู่ด้วยกันได้อย่างเชื่อมโยงกลมกลืน เกื้อกูลกันและสมดุล นั่นคือประโยชน์ของชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม การปฏิรูปการศึกษาต้องเป็นตัวประสานประโยชน์นี้ให้เป็นการหนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งโรงเรียนวิถิพุทธมีหลักการอันชัดเจนที่จะนำไปสู่จุดหมายนี้ กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมดีเยี่ยมหนุนให้สังคมอยู่ดี สังคมดีเยี่ยมเป็นส่วนเกื้อกูลให้มนุษย์แต่ละคนมีชีวิตดี โดยมีโอกาสที่จะพัฒนาตัวได้ดีขึ้น มีความสุขอย่างมีอิสรภาพ พึ่งพาสิ่งบริโภคน้อยลง เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมน้อยลง รู้จักหาความสุขจากธรรมชาติมากขึ้น พร้อมเกื้อกูลสังคมมากขึ้น การทำให้เกิดการประสานของระบบทั้ง ๓ คือ ระบบชีวิต ระบบสังคม และระบบสิ่งแวดล้อมนี้ เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญที่โรงเรียนวิถิพุทธมุ่งจะทำให้ได้⁵³

สรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธ มีความสำคัญเพราะสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เป็นการปฏิรูปการศึกษาที่ตรงประเด็นอย่างบูรณาการ ตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย เด็กและเยาวชนพัฒนาตนเองได้ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ บนพื้นฐานความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน

๓) นโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ (Thailand 4.0)

การศึกษาของไทย ตั้งแต่ยุคเริ่มแรกที่ยังไม่มีโรงเรียน โดยอ้างอิงเอาจากหนังสือ “สมเด็จพระปิยะมหาราชกับการปฏิรูปการศึกษา” ที่เขียนโดย รศ.วุฒิชัย มูลศิลป์ ซึ่งได้อธิบายพัฒนาการของระบบการศึกษาไทยไว้ดีมากได้สรุปพัฒนาการการศึกษาไทย ออกเป็นยุคตามสมัยนิยม โดยจำแนกยุคสมัยแห่งการศึกษา ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ดังนี้

การศึกษาไทย ๑.๐ เป็นยุคการศึกษาเพื่อสร้างนักปกครอง เป็นการศึกษาสำหรับชนชั้นสูงในสังคม โดยมีการจัดการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการให้กับบุตรหลานชนชั้นปกครอง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นนักปกครองในรุ่นต่อไป การศึกษาในยุคนี้ไม่เป็นที่แพร่หลาย มีการจัดการศึกษาเฉพาะกลุ่มเท่านั้น รูปแบบการจัดการศึกษาเป็นแบบบอกความรู้จากผู้สอน ถ้าผู้สอนไม่มีอะไรจะสอนแล้ว ถือว่าสำเร็จการศึกษา

การศึกษาไทย ๒.๐ เป็นยุคแห่งการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างขึ้น เหตุจากการจัดการศึกษาในยุค ๑.๐ นั้น ไม่สามารถผลิตกำลังคนได้ทันต่อความต้องการในการบริหารราชการบ้านเมือง ทำให้ ชนชั้นปกครองต้องแก้ปัญหาด้วยการจัดให้มีการศึกษาสำหรับลูกหลานขุนนางชั้นสูง เพื่อผลิตกำลังคนป้อนเข้าสู่ระบบราชการ ที่นับวันจะขยายขอบเขตงานเพิ่มมากขึ้น ตามความเจริญและการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศในยุคนี้ รูปแบบการจัดการศึกษาเริ่มมีระบบโรงเรียน แต่ยังเป็นการเรียนแบบบอกความรู้จากผู้สอนอยู่เช่นเดิม

การศึกษาไทย ๓.๐ ในยุคนี้เป็นยุคที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศกำลังพัฒนา ที่พึ่งพาอุตสาหกรรมเบาในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เป็นเหตุให้การศึกษาในยุคนี้ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนป้อนเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม เกิดการทำซ้ำขั้นตอนอย่างมโหฬาร เป็นเหตุให้เกิดความ

⁵³ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), อ้างใน กระทรวงศึกษาธิการ ยุทธการพัฒนารั้วโรงเรียนวิถิพุทธ, (อัสสัมชัญ).

ตกต่ำของบัณฑิตในทุกระดับ ทุกสถาบันการผลิต โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้น เป็นแบบทางการเหมือนสายพานการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม

การศึกษาไทย ๔.๐ ในทัศนะของผู้เขียน(นายกฤตติน) เห็นว่าการศึกษายุคนี้ ควรเป็นการศึกษาเพื่อการสร้างนวัตกรรม เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน เป็นการศึกษาเพื่อสังคม ที่คนที่ได้รับการศึกษานั้นต้องหันมาช่วยเหลือสังคมอย่างจริงจัง และกว้างขวาง โดยที่ไม่ใช่การศึกษาเพื่อวัตถุประสงค์ใด วัตถุประสงค์หนึ่งดังเช่นที่ผ่านมา และการจัดการศึกษาต้องบูรณาการทั้งศาสตร์ ศิลป์ ชีวิต และเทคโนโลยีเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน เพื่อสร้างคนที่สังคมต้องการได้ในทุกมิติ และมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย สอดคล้องและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน โดยครูอาจจะไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป หรือถ้าจำเป็นต้องมีก็ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทไปอย่างมาก⁵⁴

การศึกษา ๔.๐ (Education 4.0) คือ การเรียนการสอนที่สอนให้นักศึกษา สามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม การนำประเทศไทยก้าวสู่ยุค ๔.๐ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเตรียมคนให้พร้อม ซึ่งแน่นอนว่าต้องย้อนกลับไปถึงจุดเริ่มต้นของการสร้างคนนั่นคือ การศึกษาที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นการศึกษา ๔.๐ ด้วย

สรุปได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธในยุค Thailand 4.0 จึงจำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการบริหารโดยจำเป็นจะต้องอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ มาช่วยให้การบริหารมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการบริหารการศึกษาจะให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้นั้น ผู้บริหารจะต้องมีหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้บริหารต้องเป็นผู้รับผิดชอบเพื่อให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของผู้บริหาร บุคลากรในสถานศึกษา รวมถึงสร้างความเข้าใจกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนในการช่วยกันจัดการเรียนรู้แก่เด็ก มีการประเมินผลกระบวนการทำงาน และผลลัพธ์นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือ เป็นคนเก่งและคนดีมีคุณธรรม เป็นไปตามเป้าหมายขององค์การ ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาประกอบด้วยขอบข่ายการบริหารทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปซึ่งผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธจะต้องมีทักษะในการบริหารทั้ง ๔ ด้าน เพื่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธอย่างมีประสิทธิภาพ

⁵⁴ การศึกษาไทย ๔.๐ หรือ Thailand Education 4.0 (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อ ๓๐/๐๓/๒๕๖๐ จาก <http://www.kruttin.info/>

เอกสารอ้างอิง

(๑) หนังสือ :

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕),
พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อ่างใน, **มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถียุทธ**, หน้า 25 - 31.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), อ่างใน กระทรวงศึกษาธิการ **ยุทธการพัฒนารั้วเรียนวิถียุทธ**, (อัดสำเนา).

วรณยุพา วิโนทพรรษ์, “การศึกษาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาการบริหาร การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์**, (มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2546),

วิโรจน์ สารรัตตะ, **การบริหาร: หลักการ ทฤษฎี ประเด็นทางการศึกษาและบทวิเคราะห์องค์การทาง การศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์, 2545),

สัมมา รณิธย์, **หลัก ทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ข้าวฟ่าง, ๒๕๕๖),

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู**, (กรุงเทพมหานคร : สหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒),

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 1 มาตรา 6 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓**, (กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, 2545),

สุนทร โคตรบรรเทา, **หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, 2551),

(๓) เว็บไซต์ :

khwamrunxbtawkeiywkabprath/sasna-ni-prathesthiy [15 พฤษภาคม 2559].

การศึกษาไทย ๔.๐ หรือ Thailand Education 4.0 (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อ ๓๐/๐๓/๒๕๖๐ จาก <http://www.krukittin.info/>

การศึกษาในยุค Thailand 4.0 (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อ ๓๐/๐๔/๒๕๖๑ จาก <http://www.chiangmainews.co.th> สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, **โรงเรียนวิถียุทธ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.vitheeabuddha.com/main.php> [๕ มิถุนายน 2560].

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, **ประชากรในประเทศไทยนับถือศาสนา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/>

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไทยแลนด์ ๔.๐ leadership Change in Thailand 4.0

นางสาวทัศนีย์ นิลผึ้ง⁵⁵

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู⁵⁶

พระมหาญาณวิวัฒน์ จิตตวาทโน,ดร.⁵⁷

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไทยแลนด์ ๔.๐ เป็นความสามารถที่จะนำพาองค์กรของตนให้ดำรงอยู่ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพ สิ่งที่จะนำพาองค์กรที่ผู้บริการจำเป็นต้องมีทุกองค์กรคือ การสร้างอนาคต การคาดการณ์ในสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การมีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่อย่างเป็นระบบ สามารถสร้างจิตสำนึกให้องค์กรในฐานะที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังทำให้องค์กรมองเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นคือโอกาสที่เกิดขึ้นมาใหม่ภายใต้บทบาทสำคัญของผู้นำยุคการเปลี่ยนแปลงไทยแลนด์ ๔.๐

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ไทยแลนด์ ๔.๐

Abstract

Leadership, change, Thailand 4.1 is the ability to lead their organization to live in a fast-changing, stable and efficient society. What will lead the organization that service providers need to have every organization is Creating the future Predictions in various things That will happen in the future Systematic creativity Can create awareness for the organization as a leader of change It also makes the organization see that the change is a new opportunity under the important role of the leader of the transition era Thailand..

Keywords : leadership Change , Thailand 4.0.

⁵⁵นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

⁵⁶อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

⁵⁷ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทนำ

การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาเพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกและการแข่งขันกันอย่างสูง ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ และในฐานะที่ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้รับผลกระทบจากสภาพของวิกฤติการณ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองซึ่งก็สอดคล้องกับแนวที่ว่า เมื่อสภาวะปัจจุบันเป็นอย่างนี้ควรมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองอย่างไร เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงยั่งยืน มีสันติสุขและสามารถเอาชนะวิกฤติการณ์ทางด้านต่างๆ ที่เรากำลังเผชิญอยู่ได้⁵⁸ จากเหตุการณ์นี้สถาบันการศึกษาก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน จึงต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพที่มีภาวะผู้นำที่เก่ง รอบรู้ในการรับการเปลี่ยนแปลงตนเอง

ดังคำกล่าวในการพัฒนาผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากรที่เข้าอบรมหลักสูตรพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับการกระจายอำนาจสำหรับผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาว่าบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในทุกๆ ระดับของสังคม คือ ผู้นำ ผู้นำเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อความอยู่รอด สวัสดิภาพ และสันติสุขของสังคมและประเทศชาติทั้งหมด นอกจากนี้ ผู้นำมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาองค์กร และการจัดการในทุกระดับ ทั้งในระดับโลก ระดับประเทศหรือระดับท้องถิ่น ในระดับองค์กรมีการยอมรับกันว่า ความสำเร็จขององค์กรไม่ว่าจะเรียกว่าเป็นการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results-based Management) ประสิทธิภาพหรือประสิทธิผล ล้วนแต่ขึ้นกับภูมิปัญญา ความคิดอ่อนและแนวปฏิบัติที่สร้างสรรค์ของผู้นำขององค์กร⁵⁹

๑) ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ตามแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน มีการให้ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะสรุปความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้ เช่น

Bass ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีพฤติกรรมที่มีความชัดเจนมากกว่า พวกเขาไม่ได้ถูกจำกัดโดยการรับรู้ของผู้ตาม ผู้นำต้องตั้งใจทำงานเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนรูปแบบข้อเสนอของลูกน้อง และปรับปรุงข้อเสนอเหล่านั้นเสียใหม่ มากกว่าที่จะเชื่อว่าจะต้องทำงานให้ตรงกับความต้องการของลูกน้อง⁶⁰

⁵⁸สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, หลักสูตรพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับการกระจายอำนาจสำหรับผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

⁵⁹อ้างแล้ว, หน้า ๑๕.

⁶⁰Bass, B.M. &Avolio, B.J., Improving Organization Effectiveness Through Transformational Leadership. (Thousand Oak: Sage). 1994 : 211.

นิตย สัมมาพันธ์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) หมายถึง ผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลจำนวนมากลงมือทำมากกว่าเดิมจนได้ระดับขั้นสู่เพดานการปฏิบัติงานที่สูงขึ้น⁶¹

รัตติกรณ์ จงวิศาล ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) หมายถึง ระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นในการจัดการหรือการทำงาน เป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน โดยการเปลี่ยนสภาพหรือเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในการกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่ม จูงใจให้ผู้ร่วมงานมองไกลเกินกว่าความสนใจของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่ม หรือสังคม⁶²

สรุปได้ว่าความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ผู้นำที่มีพฤติกรรมที่มีความชัดเจนมากกว่า ผู้นำต้องตั้งใจทำงานเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนรูปแบบข้อเสนอของลูกน้อง กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและสมมุติฐานของสมาชิกในองค์กร มีการร่วมและเกี่ยวข้องกับการดำเนินการของผู้นำในระดับต่างๆในหน่วยงานย่อยขององค์กร มีอิสระในการกระทำซึ่งจะเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนรูปแบบมุมมองของผู้ตาม สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลจำนวนมากลงมือทำมากกว่าเดิมจนได้ระดับขั้นสู่เพดานการปฏิบัติงานที่สูงขึ้น พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในการกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่ม จูงใจให้ผู้ร่วมงานมองไกลเกินกว่าความสนใจของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่ม หรือสังคม

๒) องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

Julian Barling, Tom Weber & E. Kevin Kelloway (1966, p. 827-832) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในผู้บริหารองค์การธุรกิจตามแนวคิดของ Bernard M. Bass โดยแบ่งเป็น ๕ องค์ประกอบ⁶³ คือ (๑) การสร้างบารมี คือ การที่ผู้นำประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้ตาม ทำให้ผู้ตามเลื่อมใสศรัทธา เคารพนับถือ และไว้วางใจ พยายามเลียนแบบการประพฤติปฏิบัติของผู้นำและเชื่อมั่นผู้นำว่าทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นผู้มีคุณธรรม ร่วมรับผิดชอบความเสี่ยงกับผู้ตาม ผู้นำจะหลีกเลี่ยงที่จะใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน แต่จะประพฤติปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และกลุ่มบารมีเป็นลักษณะพิเศษของบุคคล หรือเป็นการมีอำนาจในตัวผู้นำที่มีผลต่อผู้ตามอย่างลึกซึ้ง ทำให้ผู้ตามนับถือ เชื่อฟัง ศรัทธา พร้อม

⁶¹นิตย สัมมาพันธ์. ภาวะผู้นำ :พลังขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อินโนกราฟฟิกส์ จำกัด, ๒๕๔๖, หน้า ๕๔.

⁶²รัตติกรณ์ จงวิศาล. "ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)".วารสารสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.2544: 32.

⁶³ Barling, Julian., Weber, Tom. & Kelloway, E. Kevin. (1996). Effects of Transformational Leadership Training on Attitudinal and Financial Outcomes: Journal of Applied Psychology, 81(6), pp. 827-832.

ที่จะอุทิศตนปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย (2) การสร้างแรงบันดาลใจ คือ การที่ผู้นำสามารถจูงใจและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตามมีความกระตือรือร้นและทุ่มเทความพยายามในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยทำให้ผู้ตามเห็นคุณค่าและความท้าทายของงาน กระตุ้นให้เกิดการทำงานเป็นทีมอย่างมีความสุข (Team Spirit) ทำให้ผู้ตามสัมผัสกับจินตภาพที่งดงามในอนาคต สามารถสื่อภาพฝันหรือวิสัยทัศน์ให้ผู้ตามทราบอย่างชัดเจน แสดงความผูกพันต่อเป้าหมาย ผู้นำสามารถสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ตามได้ โดยแสดงพฤติกรรมการสร้างแรงบันดาลใจ (3) การคำนึงถึงความเป็นเอกัตถะบุคคล คือ การที่ผู้นำคำนึงถึงความต้องการและความแตกต่างของแต่ละบุคคล ผู้นำจะหาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้ตามให้สูงขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นเอกบุคคล ทั้งนี้โดยให้โอกาสผู้ตามในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ สร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้ ส่งเสริมการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง มอบหมายงานที่มีคุณค่าช่วยพัฒนาศักยภาพของ ผู้ตาม สามารถให้คำปรึกษา ชี้แนะหรือเป็นที่ปรึกษาให้แก่ผู้ตามหรือผู้ปฏิบัติงาน ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี การคำนึงถึงความเป็นเอกัตถะบุคคล เป็นลักษณะสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม ซึ่งจะมีผลต่อความพึงพอใจที่ผู้ปฏิบัติงานมีต่อผู้นำและสมรรถนะในการผลิตของผู้ตาม โดยเน้นการจัดการแบบมีส่วนร่วม และให้ความสนใจกับการหาทางตอบสนองความต้องการความก้าวหน้าและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีผลต่อการทำงาน และอาชีพของผู้ตาม (4) การกระตุ้นทางปัญญา คือ เป็นการที่ผู้นำทำให้ผู้ตามตื่นตัวและเปลี่ยนแปลงในการตระหนักถึงปัญหาและวิธีการแก้ไข เกิดความคิด จินตนาการ ความเชื่อและค่านิยมมากกว่าที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติในทันทีทันใด ทำให้เกิดมโนทัศน์ เกิดความเข้าใจ และสามารถใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาปัญหาที่เผชิญอยู่ ตลอดจนวิธีการแก้ไขด้วยสติปัญญา และ (5) การให้รางวัลตามสถานการณ์ คือ วิธีการที่ผู้นำจูงใจผู้ตามให้ทุ่มเทความพยายาม เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ โดยบอกผลลัพธ์ของงานที่ต้องการ วิธีการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย และบอกถึงรางวัลที่จะได้รับตามต้องการเมื่องานสำเร็จ การอธิบายวิธีการทำงานและผลลัพธ์ของงานจะทำให้ผู้ตามรู้สึกว่าจะสามารถทำงานให้สำเร็จได้ง่าย จึงทุ่มเทความพยายามในการปฏิบัติงานการให้รางวัลอาจเป็นคำยกย่องชมเชย การประกาศความดีความชอบ การให้เกียรติในฐานะผู้ตามดีเด่นการขึ้นเงินเดือนเลื่อนตำแหน่ง

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2551, หน้า 73-74) ได้อธิบายว่าคุณภาพสำคัญ 4 ประการของผู้นำเชิงปฏิรูป จะมีลักษณะส่วนตัวที่เป็นภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพด้านคุณภาพ 4 องค์ประกอบ⁶⁴ ดังนี้ (1) ความสามารถพิเศษ (Charismatic) เป็นผู้ที่มีความวิสัยทัศน์และความรู้สึกของภาระหน้าที่มีการเอาใจใส่ในงาน มีความมั่นใจ ด้วยผลจากประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชื่อเสียงของผู้นำ ซึ่งจะทำให้ผู้ตามมีความซื่อสัตย์ มีความภาคภูมิใจ มีศรัทธาอย่างแรงกล้า มีความรักดีและไว้วางใจในสิ่งที่ผู้นำต้องการ ที่จะทำให้สำเร็จ (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) หรือผู้นำที่มีจูงใจผู้ตามให้กระทำตามที่ตนต้องการ (Inspirational Leadership) ให้ทำตามโดยมีการสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนและมั่นใจ มีอารมณ์ดี ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจให้ถูกต้องแก่ผู้ตาม (3) การกระตุ้นทางปัญญาหรือแรงกระตุ้นด้านสติปัญญา (Intellectual Stimulation) เป็นผู้นำที่สามารถกระตุ้นสมาชิกในกลุ่มให้ทดสอบด้วยวิธีการเก่าๆ หรือวิธีการใหม่ๆ มีการ

⁶⁴ รังสรรค์ ประเสริฐศรี. ภาวะผู้นำ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อีระฟิล์ม และโซเท็กซ์, ๒๕๕๑, หน้า ๗๓-๗๔.

สร้างบรรยากาศซึ่งกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ และความคิดที่เกิดขึ้นเองจากการหยั่งรู้ (Intuition) หรือการหยั่งรู้ในขณะเดียวกันก็จะเน้นวิธีการแก้ปัญหา (Methodical Problem Solving) การคิดใหม่ (Rethinking) การทดสอบสมมติฐานใหม่ และการให้เหตุผลด้วยความรอบคอบ เหล่านี้ทำให้ผู้ตามเกิดความยอมรับและมีการพัฒนาด้านสติปัญญา และ (4) การคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์บุคคลหรือการให้ความสำคัญรายบุคคล (Individualized Consideration) มีการพัฒนาความสามารถของผู้ตาม ศึกษาความต้องการของแต่ละบุคคล ให้ความสำคัญและความเชื่อถือในแต่ละบุคคล ผู้นำจะให้ความสนใจพิเศษแก่ผู้ตามเป็นรายบุคคล ผู้นำจะใช้เวลาในการสื่อสารแบบตัวต่อตัวกับผู้ตาม และรับฟังความคิดเห็นอย่างสนใจ ขณะเดียวกันก็จะทำให้ผู้ตามเกิดความรู้สึกเคารพ ผู้นำจะเน้นการพัฒนาผู้ตามเป็นรายบุคคลด้วยการพูดคุยเกี่ยวกับเป้าหมายอาชีพและโอกาสการพัฒนาของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถนำมาเทียบเคียงในการศึกษาเรื่องราวผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ด้วย

สรุปองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ผู้นำที่มีการสร้างบารมีหรือการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์บุคคล หรือการให้ความสำคัญรายบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา การให้รางวัลตามสถานการณ์ และมีความสามารถพิเศษ

๓) ผู้บริหารในยุคไทยแลนด์ ๔.๐

รมช.ศึกษาธิการ กล่าวว่า การศึกษาในยุค Thailand ๔.๐ มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้ว ต้องทำให้เขาเป็นคนที่รักที่จะเรียน มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย นั่นก็คือการสร้างคนให้มีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก ในขณะเดียวกัน Thailand ๔.๐ คือ การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย มีรายได้มากขึ้น และก้าวพ้นจากกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยจะต้องผลิตนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศและต้องสามารถติดต่อกับนานาชาติได้

ดังนั้นการศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับเด็กไทย ได้เข้าก้าวสู่ Thailand ๔.๐ อย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน เช่นการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ เป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสาร ทั้งเพื่อการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ การประสานความร่วมมือ และการค้าขาย ซึ่งที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการยกระดับภาษาอังกฤษของประเทศผ่านโครงการสำคัญต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาครูภาษาอังกฤษผ่านกระบวนการ Boot Camp, จัดทำแอปพลิเคชัน Echo Hybrid, Echo English เป็นต้น

การปรับหลักสูตรการเรียนการสอน ขณะนี้กระทรวงศึกษาธิการกำลังปรับปรุงหลักสูตรใหม่ เพื่อนำมาใช้ในปีการศึกษา ๒๕๖๑ จากเดิมเรียน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ อาจจะปรับให้เรียนเป็นรายวิชาเฉพาะ เช่นในอดีต โดยเนื้อหาหลักสูตรจะเปลี่ยนไปตามองค์ความรู้ในโลกยุคใหม่ พร้อมกับการเรียนเฉพาะเรื่องที่สำคัญ ๆ และเรียนให้รู้อย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้อาจเกิดวิชาใหม่ ๆ เช่น Computing ที่จะเป็นการเรียนเกี่ยวกับโปรแกรม ที่ใช้ควบคุมการทำงานของเครื่องจักร เครื่องกล เพื่อให้เด็กสร้างนวัตกรรมและรู้เท่าทันเทคโนโลยีความรู้เรื่องวิศวกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมได้ในที่สุด รวมทั้งอาจจะ

นำวิชาเดิม ๆ กลับมาสอนอีก เช่น วิชาภูมิศาสตร์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เรื่องของโลก เกี่ยวโยงไปสู่วิชาวิทยาศาสตร์และเกษตรกรรม คือความเข้าใจการเกิดของมนุษย์ เข้าใจพื้นที่ เป็นต้น

Education 4.0 คือการเรียนการสอนที่สอนให้นักเรียนนักศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม เราจะนำไปใช้ในด้านใดให้เกิดประโยชน์มันเป็นความยากและท้าทายผู้ที่ต้องทำหน้าที่สอนเด็กๆ ในยุคนี้ เพราะการเรียนการสอนในยุค ๔.๐ ต้องปล่อยให้เด็กได้ใช้เทคโนโลยี ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปล่อยให้เด็กกล้าคิดและกล้าที่จะผิด แต่ทั้งหมดก็ยังต้องอยู่ในกรอบที่สังคมต้องการหรือยอมรับได้ ไม่ใช่ว่าเก่งจริง คิดอะไรใหม่ๆ ได้เสมอมีความคิดสร้างสรรค์ แต่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ⁶⁵

๔) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไทยแลนด์ ๔.๐

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไทยแลนด์ ๔.๐ จะประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ได้แก่ การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพสูง (Highly Effective Team Building) การแก้ปัญหา (Problem Solving) การวางแผน (Planning Project) การกำกับ การ ปฏิบัติงาน (Performance Monitoring) และการสื่อสารที่ดี (Communication and Climate set) การสร้างสัมพันธ์ (Relationship Building up) และการสอนงาน (Coaching) การสร้างสังคม (Social) และการตัดสินใจ (Decision Making) การกระตุ้นใจ (Motivational) การคิดเชิงสะท้อน (Reflective Thinking) และการจัดการตนเอง (Self - Management) การใช้เทคโนโลยี (Technological) การเรียนการสอน (Pedagogical) รวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ตลอดจน การบริหารที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ (Administration and Flexibly Adapted to the Situation) มีแนวทาง⁶⁶ ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) การวางแผนที่ดีด้วยแผนกลยุทธ์ นโยบาย แผนงานที่ชัดเจนเข้าใจง่าย โดยการวางแผนนั้นต้องมีแนวปฏิบัติที่เป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ได้เป็นอย่างดีและสามารถปรับปรุงยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับนโยบายให้เป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ๒. การจัดองค์กร (Organizing) เป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าสิ่งใดจะต้องมีการจัดโครงสร้างอย่างชัดเจนทั้งสายงานจัดบุคคลากรตามสายบังคับบัญชา การแบ่งหน้าที่ของฝ่ายงานอย่างเป็นระบบงาน และมีทีมงานในการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้ ๓. การบังคับบัญชา (Commanding) มีการตัดสินใจสั่งการที่เป็นกัลยาณมิตร การสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการบังคับบัญชาดูแลตรวจสอบและติดตาม ๔. การประสานงาน (Coordinating) ทั้งภายในองค์กรและระหว่างองค์กร ดังนั้นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อประสานงานต่างๆ และให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ๕. การควบคุม (Controlling) จำเป็นต้องมีการควบคุม ดูแลทรัพยากรที่มี

⁶⁵ การศึกษา ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อ 31/01/25๖0 จาก [http:// www.moe.go.th](http://www.moe.go.th)

⁶⁶ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ศตวรรษที่ ๒๑ : ไทยแลนด์ ๔.๐ (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อ 20/01/2562 จาก <https://www.kroobannok.com>

อยู่อย่างคุ้มค่า เพื่อให้การจัดการมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรม ๕ ประการ คือ

๒. การจัดองค์กร (Organizing) เป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าสิ่งใดจะต้องมีการจัดโครงสร้างอย่างชัดเจนทั้งสายงานจัดบุคลากรตามสายบังคับบัญชา การแบ่งหน้าที่ของฝ่ายงานอย่างเป็นระบบงาน และมีทีมงานในการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้

๓. การบังคับบัญชา (Commanding) มีการตัดสินใจสั่งการที่เป็นกัลยาณมิตร การสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการบังคับบัญชาดูแลตรวจสอบและติดตาม

๔. การประสานงาน (Coordinating) ทั้งภายในองค์กรและระหว่างองค์กร ดังนั้นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อประสานงานต่างๆ และให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

๕. การควบคุม (Controlling) จำเป็นต้องมีการควบคุม ดูแลทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เพื่อให้การจัดการมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรม ๕ ประการ คือ

๑) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence) เป็นระดับพฤติกรรมการทำงานที่ผู้นำแสดงให้เห็นและเป็นกระบวนการทำให้ผู้ร่วมงานยอมรับ เชื่อมั่น ศรัทธา ภาคภูมิใจ ไว้วางใจในความสามารถ มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ขององค์กร มีเป้าหมายชัดเจนและมั่นใจที่จะเอาชนะอุปสรรค การมีวิสัยทัศน์และการถ่ายทอดไปยังผู้ร่วมงาน มีความสามารถ มุ่งมั่น ตระหนักและทุ่มเท มีความสามารถในการจัดการ หรือควบคุมตนเอง เห็นคุณค่า มีคุณธรรมและจริยธรรม

๒) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation) เป็นระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นในการทำงาน ที่เป็นกระบวนการทำให้ผู้ร่วมงาน มีแรงจูงใจภายใน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน การตั้งมาตรฐานในการทำงานสูง มีการคิดเชิงบวกและเชื่อมั่นว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมาย

๓) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) เป็นระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นในการทำงานที่เป็นกระบวนการกระตุ้นผู้ร่วมงานให้เห็นวิธีการ หรือ แนวทางใหม่ในการแก้ปัญหา การมองปัญหาเชิงระบบในแง่มุมต่างๆ การวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้เหตุผลและข้อมูลหลักฐาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๔) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration) เป็นระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นถึงการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีการติดต่อแบบสองทางและเป็นรายบุคคล มีการวิเคราะห์ความต้องการและให้คำแนะนำ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานได้พัฒนาตนเองและยึดหลักการบริหารงานแบบกระจายอำนาจ มีเทคนิคการ มอบหมายงาน ที่ดี

๕) การสร้างทีมงาน (Teams) การมีความสามารถหรือพลังงานพิเศษของบุคคล การรวมกันของกลุ่มคนขึ้นมามีความเหมาะสมและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไทยแลนด์ ๔.๐ นั้นจะต้องมีการวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงาน การควบคุมการปฏิบัติงานภายในองค์กรผ่านกระบวนการการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และการสร้างทีมงานเพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ ตามยุคไทยแลนด์ ๔.๐ อย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

นิตย สัมมาพันธ์. **ภาวะผู้นำ :พลังขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อินโนกราฟ ฟิกส์ จำกัด, ๒๕๕๖.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **ภาวะผู้นำ** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, ๒๕๕๑.

รัตติกรณ์ จงวิศาล. **"ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)"**. วารสาร สังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๕๔.

สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, **หลักสูตรพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับ การกระจายอำนาจสำหรับผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐.

(๒) เว็บไซต์ :

การศึกษา ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อ 31/01/25๖0 จาก [http:// www.moe.go.th](http://www.moe.go.th)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ศตวรรษที่ ๒๑ : ไทยแลนด์ ๔.๐ (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อ 20/01/2562 จาก <https://www.kroobannok.com>

๒. ภาษาอังกฤษ :

Barling, Julian., Weber, Tom. & Kelloway, E. Kevin. (1996). Effects of Transformational Leadership Training on Attitudinal and Financial Outcomes: Journal of Applied Psychology, 81(6).

Bass, B.M. & Avolio, B.J., Improving Organization Effectiveness Through Transformational Leadership. (Thousand Oak: Sage). 1994.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ในด้านศาสนา ปรัชญา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศีลภาสาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

ขอบเขตการตีพิมพ์

"วารสารนิตยสารเสียงธรรมจาคมหายาน" รับผิดชอบในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านศาสนา ปรัชญา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศีลภาสาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

การส่งต้นฉบับส่งต้นฉบับ

เอกสารพร้อมไฟล์ข้อมูลในรูปแบบ Word และ Pdf มาที่ email : suriya5179@hotmail.com และสามารถสอบถามรายละเอียดได้ที่ วัดธรรมปัญญารามบางม่วง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ติดต่อสอบถามได้ที่ ดร.สุริยา แสงอินตา

เกณฑ์การตีพิมพ์/รูปแบบการตีพิมพ์

1.บทความ ที่ส่งมาเพื่อเผยแพร่ต้องเป็นบทความที่อยู่ในขอบเขตที่กำหนดเท่านั้น โดยไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงานหรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความที่ได้รับการตีพิมพ์

2.การพิมพ์ต้นฉบับ จะเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ จัดพิมพ์แบบหน้าเดียว กระดาษพิมพ์ขนาด A4 (8.5×11 นิ้ว) จำนวนไม่เกิน 13 หน้า ใช้รูปแบบ Word ตัวอักษร TH SarabunPSK 14 Point

3.การตั้งระยะขอบ ให้ตั้งเป็นประเภทยกขอบ เพื่อการเย็บเล่มหนังสือ บน 2.54 ซม., ล่าง 2.54 ซม., ซ้าย 3.00 ซม. ขวา 3.00 ซม., หัวกระดาษและท้ายกระดาษ, จากขอบ หัวกระดาษ 1.5 ซม., ท้ายกระดาษ 1.5 ซม., การใส่เลขหน้า ให้ใส่ด้านบนขวา โดยใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

4.ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ บทความวิจัย ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

4.1 ชื่อเรื่อง/บทความ ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยต์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ

4.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ระบุนามผู้เขียน ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 12 พอยต์ ตัวหนา ไว้ด้านขวาน้ำกระดาษ

4.3 สังกัดผู้เขียน ระบุดำแหน่งทางวิชาการ สาขา คณะ สังกัด/หน่วยงานของผู้ร่วม (ถ้ามี) ขนาดตัวอักษร 12 พอยต์ ไว้ที่ตำแหน่งใต้ชื่อเรื่อง ไว้ด้านขวาน้ำกระดาษ พร้อมระบุอีเมลผู้เขียน ที่ติดต่อในการส่งบทความ

4.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อบทความวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยต์ ตัวหนา ว่างกึ่งกลางหน้ากระดาษ ความยาวไม่เกิน 300 คำ เนื้อหาในบทคัดย่อใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยต์

4.5 คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำสำคัญ 2-4 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ว่างท้ายบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยต์ ตัวหนา

4.6 เนื้อหา (Content) หัวข้อชิตด้านซ้ายกระดาษและใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยต์ ตัวหนา ส่วนเนื้อหาในแต่ละหัวข้อใช้อักษร TH SarabunPSK ตัวปกติ ขนาด 14 พอยต์ มีรายละเอียดดังนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย (ถ้ามี)

สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัยระบุ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร เครื่องที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและหาคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แต่ละขั้นตอนควรเขียนให้กระชับและเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม

ผลการวิจัยระบุผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์อย่างกระชับ ซึ่งอาจมีตารางหรือภาพประกอบ

อภิปรายผลการวิจัยระบุประเด็นที่สำคัญของผลการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ และอภิปรายโดยมีการอ้างอิงหรือเชื่อมโยงทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ ระบุรายละเอียดข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.7 ตาราง (ถ้ามี) ใช้ตารางแบบเส้นคู่ ให้ระบุคำว่า “ตารางที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับภาษาอังกฤษใช้คำว่า Table

4.8 ภาพ (ถ้ามี) รูปภาพประกอบบทความ ควรบันทึกไฟล์รูปภาพ เป็นนามสกุล JPEG. ให้ระบุคำว่า “ภาพที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Figure

4.9 การอ้างอิงในเนื้อหา ใช้ระบบ APA โดยระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์และเลขหน้า ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

4.10 เอกสารอ้างอิง ใช้ระบบ APA (American Psychological Association style) ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) บทสรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (References)

สำหรับการอ้างอิงเอกสารในบทความนั้นใช้ระบบ APA ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด และระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน ปี พ.ศ. และเลขหน้า ของเอกสารที่นำมาอ้างอิงกำกับท้ายเนื้อความที่ได้ อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และผู้เขียน บทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด การอ้างอิงเป็นภาษาไทยหรือ ภาษาอังกฤษ โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสารมีรายละเอียด ดังนี้

5.ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา

5.1 หนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

(สำราญ ศรีคำมูล, 2549: 1)

(Bill, 2549: 6)

ผู้เขียน 2 คน

(สำราญ ศรีคำมูล และสนิท วงศ์ปล่อมหิรัญ, 2560 : 31)

(John and David, 1984 : 12)

ผู้เขียน 3 คน

(สนิท วงศ์ปล่อมหิรัญ และคณะ, 2559 : 22)

(John Dewey, et al., 2000 : 9)

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

(มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559 : 10-15)

(Ministry of Education, 2019 : 4)

การอ้างอิงในเนื้อหา (การอ้างอิงเอกสารสองทอด)

*โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาช (Cronbach, 1974 อ้างใน ยุทธ ไกยวรรณ, 2543 : 9) ได้ความ เชื่อมั่น...

**ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1978 อ้างใน ประคอง กรรณสูตร, 2538)...

5.2 งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

(สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2549 : บทคัดย่อ)

(อาทิตย์ ชูชัย, 2557)

(Watson, 1990)

5.3 รายงานการประชุม

(นฤมล ชุ่มเจริญสุข, 2557 : 20)

(Anan Srita, 1990 : 45)

5.4 วารสาร

(สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2557 : 76-85)

5.5 หนังสือพิมพ์

(สมศรี หาญอนันตสุข, 2550 : 7)

(Krishman, 2007 : 1)

5.6 จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

(Research and Training Center on Independent Living, 1993)

5.7 โสตทัศนวัสดุ

(กฤตสุชิน พลเสน, 2555)

5.8 ซีดีรอม

(อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, 2543)ฯ

(Social Science Index, 1999)

5.9 การสัมภาษณ์

(ไชยยา เรื่องดี, 2560, มกราคม 14)

(Born, 1990, June 15)

5.10 เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และวารสารอิเล็กทรอนิกส์

(สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554)

(Kenneth, 1998)

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

(ชุม, (นามแฝง), 25 ตุลาคม 2542)

(ศธ. ยุติการถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, 2550)

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

(ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, ม.ป.ป.)

(Ministry of Education, 2005)

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง

6.1 ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

การเขียนเอกสารอ้างอิง เรียงลำดับตามตัวอักษรภาษาไทยก่อน ตามด้วยการอ้างอิงภาษาอังกฤษ การเคาะเว้นวรรค 1 ครั้ง ในรายการที่สองไม่ต้องพิมพ์ชื่อผู้เขียนให้ขีดเส้นเข้าไป 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. หรือประมาณ 7 ตัวอักษร แล้วตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) เช่น

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การวิจัยสำหรับครู. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

_____. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

บรรทัดแรกของเอกสารอ้างอิงแต่ละเรื่อง อักษรตัวแรกห่างจากกริมกระดาษด้านซ้าย 3.00 ซม. บรรทัดที่สองและบรรทัดต่อไป ให้ย่อหน้าโดยเว้นอีก 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. เช่น

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาองค์ประกอบความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

6.2 ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิงหนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

สมพงษ์ ชูมาก. (2548). กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ยุทธ ไถยวรรณ. (2548). วิธีวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

Wilson, K. (2007). Smart choice. 2nd ed. London : Oxford University Press.

ผู้เขียน 2 คน

ยุทธ ไถยวรรณ และกุสุมา ผลาพรหม. (2555). พื้นฐานการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายศ. (2542). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

Best, J. W. and Kahn, J. V. (1986). Research in Education. 5th ed. New Jersey : Prentice-Hall.

ผู้เขียน 3 คน

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2547). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บุญศิริการพิมพ์.

อวยพร พานิช และคณะ. (2548). ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Sadlack, R. G., et al. (1992). Social Reserch : Theory and Methods. Chestnut : Hill Enterprises.

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไอดีเอสแควร์.

ราชกิจจานุเบกษา

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. (2547, 1 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 121 ตอนพิเศษ 23 ก, 1-24.

งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

สุชาติ อ่อนสร้อย. (2559). การศึกษาวิเคราะห์วัดตบ 7 ในคัมภีร์ขุททกนิกายธรรมบท. วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พวงเพชร พลทอง และคณะ. (2553). การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Kasemsri, K. (2005). Participatory Communication in City Radio FM 96.0. Master of Science Thesis in Development Communication, Graduate Kasetsart University.

วารสาร

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาองค์ประกอบความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

หนังสือพิมพ์

สมศรี หาญอนันทสุข. (2550, มิถุนายน 26). รัฐธรรมนูญใหม่จะสร้างมิติใหม่ให้สังคมพุทธ. มติชน, 7.

Krishman, E. (2007, June 26). Rebuilding soft-esteem. Bangkok Post, 1.

จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). ท่องเที่ยวสงขลา. [แผ่นพับ]. สงขลา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

Research and Training Center on Independent Living. (1993). Guidelines for reporting and writing about people with disabilities. Lawrence: Research and Training Center on Independent Living.

โสตทัศนวัสดุ

กฤตสุชิน พลเสน (ผู้บรรยาย). ปรัชญา. [แถบบันทึกเสียง]. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

ซีดีรอม

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. (2543). [CD-ROM]. Available : ฐานข้อมูลไปดูให้เต็มตาล้ำค่าความเป็นไทย. [2544, มิถุนายน 23].

Social Science Index. (1999). [CD-ROM]. Available: UMI/Social Science Index. [2005, June 26].

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2554). รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม. [Online]. Available: http://library.bu.ac.th/help/libmanuals/other/write_APA_Thai.pdf. [2555, กุมภาพันธ์ 19].

Abell, S.K. (2002). Science teacher education: An international perspective. [Online]. Available : <http://ebook.Sprinkerlink.com/Search/Search Result.aspx>. [2005, August 20].

วารสารอิเล็กทรอนิกส์

Kenneth, I. (1998). A Buddhist response to the nature of human rights. Journal of Buddhist Ethics. [Online]. 2, (9). Available: <http://www.cas.psu.edu/Jbe/twocont.html>. [2006, August 12].

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

ชุม. (นามแฝง). (2542, ตุลาคม 25). บุญของคนไทย ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2542, ตุลาคม 25].

ศธ. ยุติการถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, (2550, มิถุนายน 23). ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2550, ตุลาคม 30].

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (ม.ป.ป.). การจัดการศึกษาทางไกล. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2550, สิงหาคม 1].

Ministry of Education. (2005). The Regional Seminar on Higher Education in Southeast Asian Countries. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2006, June 1].

การสัมภาษณ์

ไชยยา เรืองดี. (2560, มกราคม 14), ผู้ช่วยอธิการบดี, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.

Born, Q. (1990, June 15). President, Standard University. Interview.